

Megjelenik e politikai, tudományos és művészeti lap minden héten kétszer Szerdán és Szombaton. Hivatalos tudósításokon kívül, Hírlöve közöl minden hírdetményt egy negyedszelet sorától három krajczárért pécő pénzben.

Nem-rendes levelezők kéretnek az Intézethez bérmentesen küldeni közléseiket.

VILÁG

Előfizetheti helyben a „Világ” szerkesztő hivatalában (Uri-utca 450 sz. a. Horvát-házban 1 em.) félévre postán 6, különben 5 ezüst forinttal; az országban minden — azon kívül csak a cs. k. fő-postahivatalnál Bécsben.

Minden közlés, a Világ szerkesztő-hivatalának cím alatt kéretik beküldetni.

Tartalom.

Közzegzáradások elméletek. V. (Hitel). — Országgyűlési tudósítások. Előleges közlés: (a mart. 8. és 11. d. 167. 168. 169. d. kerületi és 116. 117. 118. d. országos ülésekről). — Vitaközlések a mart. 2. k. 163. d. kerületi ülésben az Uray B. ellen elkövetett kihágás iránt kiadott leirat fölött. — A mart. 4. k. 164. d. ker. ülésben a házi adó kérdése szövegben. B. m. követének beszéde. — A febr. 22. k. ker. ülésben tartott beszédnek, mint a FÖRRK büntető törv. könyv iránti üzenetére vonatkozóan folytatása. — Magyar és más vidéki közlések: Mosony, Nyitra, Komárom, Szabolcs, Krasznamegyék közgyűléséről. — Levél Újvidékről és Kőpecsényről.

Nagybritannia (Folytatása az Irland fölötti vitaközléseknek). — Spanyolország (Alicante állapota. Dohány-kibérlés. M. Krisztina Perpignanban). — Franciaország (Taiti ügyet illetők. A „France” elítéltek. Pajol indiai helytartó. Lálhite újra követ). — Portugália (A fölkelés elfojtva). — Olaszország (Nápolyban a halomlás gyérül). — Németalföld (Vitaközlés a vagyonadót és önkéntes kölcsönt illető törv. javaslat tárgyában). — Oroszország. (Új készület a cserkeszek ellen). — Görögország (Az országban általános csend. Határozatok). — Törökország. (Drinápolyi vizáradás).

Budapesti hangász-egyesület. (Énekiskola.)

Ertekezés: Népvétel (Folytatás.)

Hírlapi kalászek.

Hivatalos és magán hírdetések. Gözhajók járása. Gabonaár. Pénzkelet. Dunavizáradás.

Tegnap f. hó 12kén regg. negyedfél óraker szenderült jobb létre öz. széki gróf Teleki Lászlóné. született báró Mészáros Johanna, Pesten nyolcz hónapi súlyos betegség után mellvízkórban élete 61. évében. Béke lebeggen az erénydús, nemeslelkű, jótékony nőnek hamvai fölött!

Pest, martius 13. 1844.

Közzegzáradások elméletek.

V.

Hitel.

Másik sarjadéka a kereskedési rendszernek a hitel; 's vajjon ezzel lehet-e nemzeti jólétet és gazdagságot előteremteni? Valamint semmivel sem a világon, hanemha öszvetett nemzeti okos és munkás szorgalommal, úgy ezzel sem; hanem sokkal inkább a nemzeti jólét varázsolja elő a hitelt.

Egyik ok, mellyel azon állítást, mintha a hitel a közjólét előmozdításának hathatós eszköze volna, támogathatni, hasonlatos a többihez: a hitel a pénzforgást gyorsítván egyszersmind aránylagosan a pénzmennyiséget szaporítja. Erre nézve, egy részről bővebben kifejtettük, mikép a forgalmi pénzmennyiséget előbbre vitt szorgalom, munkásság, ahoképest nagyobb forgalom eszközlése nélkül szaporítani nem lehet, mert mi a forgalomhoz megkívántató mennyiséget felmulja, az, akármilyen utakon kifoly. De ezen kívül az sem áll, mintha a hitel a pénzforgást gyorsítaná. A pénz forgása szükségképp mindig egyenlő lépést tart az árucikk forgásával, és ha ezek forgása más eszközök által nem gyorsítható, akármilyen módon a pénz forgását gyorsítani akarni, valószínűsleges képtelenség. A pénz foganatos forgása nem abban áll, ha minél több kézen megy keresztül, mivel előt rajta a szükséges árucikk becsereletnének, hanem abban, ha rajta a szükséges árucikk minél többször ki 's becsereletnének, ezt pedig a kölcsön adásvevés, — a hitelben vásárlás és eladás, minthogy a valószínűsleges becsereletnének tetteles eszközlésére darabideig várakozni kell, akadályoztatja inkább mint elősegíti. Kiki tudja 's érezi, még a hitel legbuzgóbb pártolója is, hogy a készpénzen vásárlások mindig kedvesebbek a hitelben tett adások 's vévesek felett, és valóban a biztos nyereséget ígérő kereskedést, semmi sem gyarapíthatná jobban, mint a készpénzzel fizetett adások-vevés, 's a mennyire pedig ezen feltétellel egész általánosságban nem teljesíthető, legalább minél gyakoribb készpénzfizetés, minél ritkább hitelben-adásvevés; melly utóbbi elősegítheti ugyan a kétes me-renyleteket, 's azokat néhanéha gazdagon is jutalmazhatja, túllözött kereskedést hozhat mozgásba, de az állandó szilárd kereskedésnek biztos alapját nem teheti.

Másik ok ez: Azon nemzeteknél látunk legnagyobb jólétet 's legvirágzóbb kereskedést, hol hitel van. Ezen tapasztalási egyoldalú okoskodásnak nem szükség egyenesen ellenmondani, noha kérdehetnők más felől: vajjon ugyanazon nemzeteknél a divatszertü magasztos hitel közbejötté nélkül is, nem fejlődött volna-e ki szinte azon magas fokozatra mind a közjólét mind a kereskedés. Azonban minthogy mind egyikre mind másira, kétségbevonhatlan biztos feleletet adni lehetetlen volna, engedjünk e részben az elhatalmazott közvéleménynek. Még ekkor is egészen más az: a hol hitel van, ott van közjólét és virágzó kereskedés;

más ez: hol mind a közjólét mind a kereskedés silylik, ott a hitelt kell helyreállítani. A kettő együttjárhat, szoros öszvetetésben lehet egymással, de épen azért kétségbe hozható, mellyik a kettő közül az ok, 's mellyik az okozat? Annyi bizonyos, hogy minél kevésbbé szorulunk másra, hitelünk annál nagyobb, minél többször és nagyobb mértékben akarjuk hitelünknek hasznát venni, hitelünk annál inkább csökken; minél nagyobb jólétünk, minél inkább tehetősök vagyunk élvezeti vágyainkat minmagunk erejével kielégíteni, annál kevésbbé szorulunk másokra, 's így ha egyfelől a hitelt állítjuk is a jólét alapjának, másfelől minden bizonyítatlan nem kevésbbé valószínűleg a jólét látszhatik a hitel alapjának lenni, minélfogva bátran megfordíthatjuk az okoskodást: ha hitelre akarunk szert tenni, szerezzünk előbb nemzeti jólétet és gazdagságot.

De hát ilyenkor, midőn ok és okozat együttjár, (s ezen eset az emberi társasélet szövevényes viszonyaiban valamint számtalanszor előkerül, úgy számtalan tévedéseknek forrása) van-e valami bizonyos ismertető jel, mellyélfogva egyiket a másiktól megkülönböztethessük? Igenis van, még pedig elégszerű, melly abban áll, hogy a tapasztalati többnyire vegyes tárgyat választjuk el egymástól szemléletileg, vizsgáljuk külön egyiket a másira tekintet nélkül önállólag, fejtegetjük mind egyiknek mind másinak okait 's eszközeit, mellyeknek alkalmazásától ezúrlunk elérhetőségét várjuk. Ha ezek, vagy egyikre vagy másira nézve okoskodásaink menetelében sikeretleneknek mutatkoznak, meg kell fordítani okoskodásunkat, 's a mit előbb származtató oknak gondoltunk, ezentul azt kell következtésnek tekintenünk. Hly szempontból indulván, vegyük taglalat alá a hitelt.

Kölcsönös bizodalomra sem kényszeríteni sem attól senkit eltítani nem lehet, minélfogva a hitel helyreállítására nem marad fen más eszköz, mint a törvények szigorúsága a pénzbeli kötelezettesek teljesítésében. Igen, de az igazi biztos hitelnek feltétele kettős; hogy az adós vagy akarjon, vagy kényszerítessék a fizetésre, ezenkívül: arra tehetsége is legyen; — az első eszközölthető, a másik nem. —

Innét van, hogy némely körülmények között, 's hogy világosabban kifejezzük, általánosan: midőn a közjólét sülyedésnek indult; különösebben: midőn még azok is, kiknek helyzeti elsőbbségeik között, tőkepénzeseknek kellene lenni, adósságok tételére kényszerülnek, a hitelt jobb lábra állítani habár vérell írott törvények szigorával is lehetetlen. Mondják, hogy a szigorú törvények a könnyelműeket az adósságtételtől visszatartóztatják, de nem veszik észre, hogy ugyanazon szigorúság a tőkepénzeseket teszi gondatlanabbakká 's a kettőnek ellenkező hatása egymást megsemmisíti. A mondott körülmények között, midőn a nemzeti jólét más egyéb segédeszközök által felebb nem emelhetik, a kölcsönre adott pénz mindkét esetben veszélyben forog, 's a törvények hanyagságát vagy szigorát első esetben az adós, másik esetben a tőkepénzes törekszik önhasznára fordítani, — mindkettő a közjóra nézve egyiránt káros — egyiránt elháríthatlan akadály; — a hitel csökkenésének mértéke — a kamatláb — egyiránt magosan áll vagy még felebb hág.

A nemzeti jólét taglalásában egészen más mezőre vezetettünk. Tagadhatlanul igaz, még akkor is, ha a hitelt a közjólét előmenetele egyik leghathatós segédeszközének, vagy legalább világos jelenségének tartjuk; hogy, a jólét előmozdításának még ezenkívül számtalan eszköze van. Már, ha a nemzeti jólét felebb emelkedik, mihelyt tehetsége van rá, azontul kiki igyekszik terheitől szabadulni, kényszerítetlen terhet pedig magára vállalni nincs kedve senkinek. Tehát az adós adóssága törlesztéséhez fog; a ki nem adós, ha önmaga erejével, szorgalmával, fáradságával is ut nyithat magának előmenetelre, örizkedni fog az adósságokba keveredésről, szaporodni kell a fekvő tőke pénzmennyiségének, midőn másrészt aránylagosan a kölcsönpénz-keresők száma fogy, 's így viszont a hitel emelkedésének mértéke, a kamatláb, alább száll.

Úgy látszik; a hitel varázseréjébe vetett tulbizalom két forrásból veszi eredetét. Egyike ezeknek az, hogy mivel általában az erény 's ennek elváhatlan társa a kölcsönös bizodalom, a társas életi viszonyok-

nak nemcsak mellözhetetlen köteléke, melly nélkül azoknak szükségképp fel kellene bomlani, hanem egyszersmind a közjólét szilárd épülete egyedül ezen rendíthetlen alapon nyughatik biztosan; onnét ezen hibás következményt vonják, mintha hozzá semmi más egyéb nem is kellene, 's minden egyéb ebből következnék. Van pedig az emberi természetnek egy másik szintolly lényeges tulajdona: az ész és okosság, 's ennek gyümölcsei a hasznos ismeretek, mesterségek, tudományok; látnivalóképen tehát ha ezen másik szintolly lényeges elemet, mint millyen amaz, társas életi viszonyaink fejtegetésében készakarva mindig kihagyjuk, készakarva kerülünk tév-utakra. — Az emberiségnek elérhető legmagasabb erényiség sem volna magában elősleges, földi lehető boldogságának eszközlésére, ehhez több kell, t. i. elme erejének használata, hogy a mit a természet önkénytes jótékonsága tőlünk megtagadott, vagy rejtve tart, vagy titkos törvényeinek leple alá burkozott, azokat halhatatlan észtehetségeink erejével kivíjja, felfedezze, 's a természet végtelen titkaiba fáradszátlanul búvárkodjék. Sőt erényes kifejlődést is képtelenség várni vagy követelni ott, hol az észtehetségek aránylagos kifejlődésben nincsenek, az erény felett szükségképp az ész kormányának kell ülni, a valódi erény nevét csak az okosság vezérlete alatt igazgatott 's mérsékelt cselekedetek érdemlik. De viszont, valamig az ember véges lény, valamig erkölcsisége szintúgy mint testének 's értelmének gyengesége szűk határok közé van korlátolva, mindig ki leszzen téve majd az inség és nyomor meggyőzhetetlen hatalmának, majd a jelen ingerek, majd a jövődők reményei csábításainak, 's hogy mindezeknek ostromai ellen akármilyen magasztos emberi erény mindvégig diadalmasan küzdheszen, emberi tökélyt felmuló kívánat. Pedig ott, hol a közjólét tetteles előmozdítására megkívántató anyagi eszközök elmellöztetnek, ugyanezen körülmények állanak be, 's minden szigorú fenyték, minden buzdítás ellenére, a nemzeti jólét hátramaradtával egyszersmind egyenlő léptekkel száll alább az erkölcsiség; ott, általános nemzeti erényt, kölcsönös bizodalmat, és így hitelt is hiába keresünk, 's azokat csupán tiltó, parancsoló, fenytő törvényekkel előidézni 's meggyőkeresztetni akarni, süketellen törekvők.

Másik forrás, mellyből a hitel körüli tévelygő nézetek erednek, a magános és közhaszon öszvetévesztése. Tekintsük a nemzetet egy egész testületnek. Ennek haszna így tekintve nem abban áll, ha némely egyes tagjai az előbbbenél kétszer háromszor több hasznat húzhatnak az általános nemzeti közjóvedelemből, mások pedig aránylagosan ugyanannyival kevesebbet; hanem inkább abban, ha az általános közjóvedelem szaporodik 's abból kiki aránylagos részt húz. Most vonjuk ezen szemlélet alá a hitelt. Annak a ki talán százezerrel bir, 's még egy pár százezerig hitelének varázseréjét használni tudja, hasznos lehet a hitel, senki sem fogja tagadni, mert a mennyiben a közhaszonból százezer után járó jóvedelem esett volna rá, hitelének varázseréjével három száz ezernek jóvedelmeit tette magáévá. Mások még többen, a kik ugyanazon keresetmódot úzik, nem mindnyájan juthatnak kedvező vagy talán semmi feltételek alatt is kölcsönzésekhez — ezen utóbbiak az elsőbbség által könnyen kiszoríthatóknak 's az elsőbbség szemléskedési áldozatává eshetnek. Továbbá a kereskedési hitel egészen különböző lévén az erkölcsi hiteltől, melly kölcsönös bizodalmon épül, midőn a kereskedési hitelnek alapja a vagyonosság és bírói hatalom — azok, a kik önjerejökkel futják pályájokat, 's a szorgalom fáradságos mezején becsülettel izzadoznak, a kereskedési hitel lábrakapása miatt, megfoszthatnak erkölcsi hitelök haszonvételétől, boldogulhatások utja észrevétlenül bezáródik.

A tőkepénzes nem sokat aggódik rajta: minémü szorgalmi vállalatba fektesse tőkét, hanem körülnéz, kinél találhat elegendő vagyonossági biztosságot, attól annyi kamatot sajtol ki a mennyit lehet; hogy a kölcsönvevő e mellett bukik-e vagy nem, mit törődik vele? — a pénztözsérkedés minden kerekci mozgásba jönnek, a szorgalmi erő más hasznosabb foglalatosságoktól elvonatván gyümölcstelen szemléskedési üzerekedésre fordul, 's mindezekből, ha szinte egyes me-

rénylők hirtelen gazdagulása naponként szemünk elébe tűnik is, a közzételt előbbmenetelére távolról sem huzhatunk következtetéseket.

Egyébiránt kérdezhetjük már végezetre azt is, hogy, ha az előszámlált varázserőknek egyike sem, tehát mily varázserő okozhat nemzeti jólétet és gazdagságot?

Erre nézve, hogy a szövevényesebb szemléteket mellőzzük, maradjunk a magános gazdagság egyszerű elvénél, mely a nemzeti közgazdaságra szintűgy alkalmazható: kevesebbet költeni mint bevenni. Hanem itt elsőben a nemzeti költség és nemzeti bevétel értelmét kell szorosabban meghatározni.

Nemzeti bevétel vagy jövedelem mindazon élvezeti javak összessége, vagy annak pénzbeli értéke, melyet a nemzet a maga kebelében előteremt. Nemzeti költség vagy fogyasztás viszont mindazon élvezeti javak összessége vagy annak pénzbeli értéke, melyet a nemzet a maga élvezeti vágyainak kielégítése közben megsemmisít. Az első nevelni kellene, a másikat kevesíteni, de hogyan?

Ha minden úgy marad amint volt, ugyanazon arányban marad az előállítás mint a fogyasztás, és így a közzételt előmeneteléről szó sem lehet. A fogyasztást kevesíteni kellene tehát, hanem hogy ezt a nemzet minden egyes tagjai önszántukból kivétel nélkül teljesítsék, senkinek még csak gondolatában is meg nem fordulhat. Nincs más mód, hanem elvonni a közzételt előmozdítása eszközletére fölré tenni minden egyesek magános jövedelméből aránylagosan valamit, hogy azt, a nemzet magános tagjai önmaguk élvezetére fel ne emészthessék. Ebből alakulnak a közjövödelmek.

Országgyűlési tudósítások. Előleges közlés.

Martius 8. CLXVIII. kerületi ülésben a KK. és RR. folytatónak meghitelesíték a hajdu-kerület rendezéséről szóló törvényjavaslatban tett változtatásokat, meghitelesíték egyszersmind a büntető-törvénykönyv javaslatának a büntönrendszerről szóló III. része iránt a m. FÖRRhez átküldendő 2dik üzenetet. E kettős hitelesítés tárgyai rövid észrevételek és szóbeli módosítások mellett megállapítottak. Ezután tárgyalás alá vétették a jász-kun-kerület rendezése iránt az illető kerületi választmány által beadott törvényjavaslat. Ez — mint a kerületi jegyző nyilatkozta — a hajdukerület rendezéséről szóló törvényjavaslat nyomán készült, és az abban tett változtatások a tárgyalás alatti törvényjavaslatra is értendők. És mivel a fontosabb kérdések a hajdukerület rendezésénél már át mentek a vitatáson: ezért a mai tanácskozás csak a jász-kun-kerület rendezésének egész tárgyalása. Ma a jász-kun-kerület általános rész 150 §-s (1—28 §§.) és az egyes községeket tárgyzó III. rész (29—63 §§.) állapított meg némely csekély szerkezeti módosítások mellett.

Ugyan e napon CXVII. orsz. ülés a m. FÖRRnél. Megállapították tegnap a kir. városok rendezése folytán azon általános elvek, melyeket a m. FÖRR. a szabályokra nézve alkalmazni kívának: mai napon azoknak az egyes §§okra alkalmazásával folyt le a tanácskozás. E végett az egyes §§ok ma utoljára felolvasatván azok felett a tegnapi elvtusának töredék viszhangjai ma is hangzottak. Az egyes §§ok közül a szabályok meghatározását magában foglaló 45. §. azon elvhez módosított, mi szerint a szabályok felsőbb jóváhagyás nélkül végre nem hajthatók. A szabályok tárgyai-ról szóló 49—52 §§ok is módosításokon mentek át. Az érvényességet tárgyzó §§ok közül az 53 egészen új szerkezetet nyert: 54—56 módosított; az 57, 58 szerkezete egészen megváltozott. Amannak újabb szerkezete szerint a jóváhagyás megtagadása esetében a felsőbb rendeletben a megtagadás tárgya indokai részletesen és határozottan kijelölendők. Ez utóbbi szerint pedig a felterjesztett szabályok iránt adandó felsőbb rendeletek 6 hónap alatt az illető városokhoz leküldendők. A 59—62 §§ok kihagyattak. A határozatokról szóló 63, 64. §. pedig megállapított.

Martius 9dikén a CLXVIII. kerületi ülésben folytatott a jász-kun-kerület belrendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. A kerületbeli és községi közjavakról rendelkező III. rész (63—74 §§.) némely szerkezeti változtatások és kihagyások mellett megállapított; valamint a közigazgatást tárgyzó IV. rész is (75—112 §§.) E rész tárgyalásánál az érdekelt kerület követe a küldői közt divatozó népgyűlések megtartását kívánta. de kívánata mellőztetett, mivel azon gyűlések tárgyai közbirtokossági dolgok, miknek rendezését a közbirtokosok tetszésére bízza a tárgyalás alatti törvényjavaslat, mely csak a közdolgokra terjed ki. A bíraskodásról szóló V. részben (113—129 §§.) némely szerkezeti módosítások mellett azon nevezetes elvbeli változás történt, hogy a választmány javaslata ellenére itt is — mint a hajdu-kerület rendezésénél — a helyhatósági bíróság elvénél az egyes jász-, kun- városokra és helységekre leendő alkalmazása elhatározott. Végre megállapított a végrehajtásról szóló VI. rész (130—143 §§.) Kerületi ülés után d. u. fel egyre a KK. és RR. tábláján tartott a

CXVIII. orsz. ülés, melyben nádor ő főhercegségének 68dik születésnapjára tisztelgő választmány nevezett: egyszersmind a KK. és RRk 2d. üzenete a büntönrendszert megújított, és elnök ő nmlga által több

rendbeli kérelemlevelek adattak át a KK. és RRnek kerületi tárgyalás végett.

Martius 11kén a CLXIXdik kerületi ülésben az országgyűléseknek évenként tartása iránt készült üzenet felírás- és törvényjavaslat meghitelesítése után folytatott és bevezetett a jász-kun-kerület rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. A mai napon megállapított részek felett érdekes vitaközös nem történt. Ezen részeknek tárgyai: a főfelügyelés közigazgatási és végrehajtási tekintetben (VII. rész); az országgyűlési szavazat (VIII.); a képviselők, követelek és hivatalnokok választása (IX.); a választók névkönyve, közigazgatás, országos és mellékutak, telekbírói hivatal, árvai és közoktatási dolgok, őrsereg, tárgyjegyzék (X.); a törvénykezési díjak (XI.) és a rendezés tárgyában kiküldendő országos választmány (XII.)

Ugyan e napon CXVIII. országos ülés a m. FÖRRnél. Nádor ő felségének születésnapjára üdvözlése után, melyben a mltos FÖRRk érzelmeit primás ő hercegsége a KK. és RRkét pedig a mult országos ülésben kinevezett küldöttség tolmácsolá, — tárgyalás alá került a KK. és RRkét üzenete az ország közjává és gyarapodását előmozdító eszközök létesítésére szükséges költségeknek miutoni beszerezhetése iránt. Ezen üzenete a KK általános viszhangra talált; tárgyalása közben azonban érdekes vitaközösra nyújtott alkalmat azon indítvány, mely a kiküldendő országos választmány figyelmét kívánta a hitelbankra is kiterjeszteni, hogy annak létrehozása a földbirtokosok előtt könnyebbé és ajánlatosabbá tegye a haza oltására teendő áldozatot. Ezen indítvány egyrésztől pártolásra, más részről ellenzésre talált. és a nagyérdemű vitaközös leginkább e két vélemény-ármények között állott. Végül a hitelbankot tárgyzó indítványnak megpendítésével a naplóbá iktatásával az indítványozó is elégtűlnek nyilatkozván: a KK és RRk üzenete a maga egész általánosságában fogadtatott el.

Lapunk 19ik számában az előleges közlések közt röviden érintők, hogy a mart. 2kai kerületi ülésben napi rendre tűzött tárgy az Uray Bálint szathmármegyei követ ellen elkövetett kihágás iránt f. évi febr. 6kán kiadott k. kir. leirat volt. Most közöljük e tárgy fölött a részletes vitaközöset. Miután a jegyzőül fölkért Palóczy László előlévő a k. kir. levél tartalmát, — az erre következett hosszú csendet végre egy megyei követ ily beszédével szakasztá felbe: Vigasztaló dolog, ugymond, hogy az 1791, 1811 és 1839ki események után a kormány ily rescriptumot bocsát ki, melyben a salvus conductus épségbentartását szorgalmazza. Örvedetes tünemény, hogy ő Felsőge a salvus conductus megsértésére tárgyában eljárás törvényben kívánja meghatározatni; valamint az is, hogy midőn ő Felsőge a salvus conductus megsértése esetét megtudta, ezt az országgyűlésnek bejelentette; mert ebben nyilvános elismerés foglaltatik azon elvnek, hogy ily események iránti intézkedés egyedül az országgyűlés illeti. Örül végre, hogy ez által alkalmat adatik bizonyos tények emléket az utókorunk is átadni; mert az országos napló tanúsítani fogja, mily elégtűllet vehet magának a közvélemény. A mennyben a k. kir. levél azt mondja, hogy a salvus conductus megsértetett: ez a RRnek ignorálniuk nem lehet; de ennek kiválóságosodása a vizsgálatról függ, és ennek megtétele és eredményéről adandó tudósítás végett személynök ő nmgát megkérendőnek véli. A kir. levélbe fektetett többi elveket azonban készséggel meg kell ragadni, és azokhoz képest a tanácskozások rendes folyamára nézve is jónak látna mindkét táblára nézve kötelező erejű általános törvényt alkotni, melynek elvei szerint és határain belül a két ház önkörében külön szabályok által is rendelkezessék a tanácskozási csend és illedelem fontartása végett. E tjavaslat elkészítését azonban nem tartja mindjárt eszközrendőnek, a mennyben maga a k. kir. levél is a k. kir. előterjesztvényekre utal, melyekre nézve tudjuk, hogy azokat tárgyalni köteleességünk; de a már megkezdett és folyamatban levő tárgyak halmazát e miatt elhalasztani nem lehet; hanem tekintetben tartatván a k. levél, a törvényjavaslat készítésével foglalkodásnak akkor leendő ideje, midőn a tanácskozási rend ügye, a kiszemelve fölvendő utasítások közt előkerülend. Jelenleg a szülő sem fölírast, sem izenetet nem vél szükségesnek, hanem az általa előterjesztetteket csupán egy — az országos ülésbe átvendő határozatban gondolja kifejezendőnek. — Most egy más megyei követ emelt szót kinyilatkoztatván, hogy véleménye nem egészen különbözik az előtte szólótól. Ő a tény fölötti vizsgálatot végett szükségtelennek látja az elnök fölszólítását; mert az a csendre, illedelemre, csak e teremben ügyel föl; a mi utcákon történik, az rendőri, megyei vagy kir. táblai bíróság elibe való. A kir. levélben az mondatik, hogy a salvus conductus meg van sértve, és ennek orvoslása sürgetetik: igen, de hisz senki által panasz nem tétetett; ótalunkat pedig csak nem tolhatjuk rá senkire; és közbenjárásnak is csak akkor volna helye, ha már lépések történtek volna a kérdéses ügyben, melyek törvénybe ütköznenek. A szülő tehát a k. kir. levél első része iránt bővebben nyilatkozni fölszólásig tartván, az előbbi tag nézetét, a főnebbi kivétel mellett magáévá teszi. Fő figyelmet érdemel itt azonban a k. kir. levél második része, mely a tanácskozási csend és illedelem biztosításáról, tehát a hallgatóság ellenébeni rendelke-

zésről szól. Erre nézve meg kell jegyezni, hogy a hallgatóság nemcsak az orsz. gyűlési ifjuságból áll, hanem mindenféle más külön rendű és műveltségű egyénekből. Hogy e közönség magát igen sokszor illetlen zajgással viselte, és oly kitérőseket tön, melyek a tanácskozási renddel és méltósággal össze nem férők, azt senki nem tagadhatja, ki e teremben gyarkortább megjelent, vagy csak a hírlapok tudósításait olvasta is; lehetlen volt pedig egyszersmind nem ohajtania azt is, hogy mindez ne történjék; mert valóban, néha, midőn az ember e terembe lép, nem tanácskozó, hanem választói gyűlésen vlné magát, ugyannyira, hogy a leglényesebb előadások iránt sincs figyelem, és nem eszközölhető a szükséges csend. Szükség tehát, hogy az utcai események iránt szóló törvények helyett, melyek igen szigorú, és épen azért ritkán alkalmaztatnak, — ezélszerűbbek hozassanak; de különösen szükség házi szabályokról gondoskodni; mert ezek nem léteben nem lehet igazi véleményszabadság, és a szólásszabadság néha egészen elnyomva, többnyire pedig korlátozva leendő. Mi magát a szónokot illeti, ő e részben ugyan nem panaszkodhatik; előadásai közben mindig méltányosságot tapasztalt; tehát nem önérdék vagy némi bántottság mondatja vele mindezeket, hanem mert szem- és fültanuja volt azon illetlen tapsok, rivalgó éljenzések vagy gúnyos kacajoknak, melyek a vonzalom, hevültség, vagy ellenérzet jelenléte gyanánt kitérve, addig tartottak, míg az illetők bele nem untak. Szomorú tanuja volt és valának a RRk mindnyájan, hogy a szólási jog néha egészen elnyomott. Kérem, mond a szülő: vajjon azok követei vagyunk-e mi, kik e helyen ily hatalmat gyakorolnak; vajjon őket illeti-e szavaink és tetteink fölötti itélni? vagy távollevő megbizóinkat, kiknek parancsát teljesíteni kötelességünkben áll? Elismeré ugyan, hogy szabad, de nyilvános tanácskozás mellett, a hallgatóságul a legkisebb érzelmenyilatkozást is megtagadni akarni bajos dolog volna; de határt szabni mindenesetre lehet és kell. Más részről meg kell azt is jegyezni, hogy voltak esetek, midőn nem a hallgatóság, hanem a tábla tagjai által történt a zaj és félbenschakasztás; e tekintetben tehát szintűgy szükséges a rendezés, mint az ifjuságra nézve, mely az illető követek gondjára van bízva, melynek tehát az ily intézkedés igazi érdekében történik, minthogy idővel ő foglalandják el azon helyeket, melyeken most a jelen képviselők ülnek. A karzaton nevelt és neveletlen, művelt és műveletlen egyének gyűlnek össze; ezekről a zabolatlanság ifjainkra is elragadt, és így eltántorodva és rendtelenségekhez szokva, idővel sem teljesithetendők kötelességüket. Minthogy pedig tapasztaltuk, miszerint néha e tábla tagjai közt sem volt csend eszközölhető többszöri elnöki felszólítások daczára is: e részben az elnököket szinte föl kell ruházni bizonyos csendfontartási jogokkal. Szükségesnek látna tehát a szülő a ker. elnökök hozzájárultával a jegyzőséget az utcai tények iránt hozandó törvényjavaslat, úgy szinte a házi szabályok kidolgozásával megbízni. Minthogy továbbá a tanácskozási teremben a jelenlevők követei is helyet foglalnak, kiket egyébiránt a RRk önköréből tetteleg kizártak, sőt több ízben ki is nyilatkoztak, hogy őket e tábla tagjaiul elismeri nem akarják: irántuk is törvényjavaslatot kívánna készíteni, és ezzel hasonlóképp a jegyzőség volna megbizandó. Mindez nem babonáság, nem lehetetlenség, csak akarat kell hozzá. Javaslatba hozhatna talán a jegyzőség az előterjesztések könnyebb hallhatása végett szónokszéket is; azonban itt részletekbe bocsátkozni fölszólásig tartja, hiven, hogy a jegyzőség minden szükségesek iránt kellő figyelemmel fog viseltetni; tehát ebbeli javaslatát, a RRnek továbbá is figyelmébe és pártolásába ajánlja. A harmadik szónok egy megyei követ szinte egyetértett az elsőben fölszólalt taggal, előadását azon általánosságokkal szöve át, hogy hol a vér kissé gyorsabb mozgásban van, ott nem kívánhatni oly csendet, mint p. o. Némethonban vagy Hollandban; mint ezt a francziák és angolok példája is mutatja. A közvéleményt nem kell, de nem is lehet elfojtani, mely ha néha tulmegy is, itél királyok és nemzetek fölött, és semmi törvénynek nem engedelmeskedik; mert fölül van minden törvényen és korláton s'tb — Egy másik tag imígy szól: Ezen k. kir. leirat, mely jelenleg a tanácskozás tárgyát teszi, két részre oszlik, egyik részében az adatik elő, hogy U. B. szatmári követ az országgyűlési ifjuság által „cum manifesta salvi conductus diaetalis violatione“ meggyalázott, és hogy ezen törvénytelen tett megboszulására már a kellő rendelkezések megtétettek. Erre nézve tehát az orsz. gyűl. testületnek teendője nincs. Azonban a k. leirat ezen részében találtatik mégis egy bizonyos kifejezés, mely a t. KK. és RRk figyelmét nagy mértékben igényli, t. i. az „cum manifesta salvi conductus diaetalis violatione.“ Minden alkotmányos nemzet a maga képviselőit a bántalmatlanság paizsa alá helyezi, és ez vajmi szükségesen meg is kívánatik ahoz, hogy a nemzet képviselői bármely hatalom ellenében is meggyőződésük-szülte véleményüket szabadon kijelenthessék; és a ki ezen bántalmatlanságot megsérti, az az alkotmányt alapelveiben támadja meg; ugyanazért szükséges itt megvizsgálnunk: vajjon az említett követi

bántalmatlanság megsértett-e, és alkotmányunk elleni ezen merény csakugyan elkövetett-e vagy nem? A szónok nem abban tartja a salvus conductust, hogy egy azzal bíró egyén, mint magános személy, más magános személy által meg ne sérthessék, mert ezen értelmezésből tisztán az következik, hogy egy salvus conductussal nem bíró egyén mindenki által szabadon sérthetik, 's ez csakugyan nem áll. Nézetem szerint minden jól elrendezett statusban 's Magyarországban is, minden polgárnak veleszületett salvus conductusa van minden más privát személyek irányában, a szónok legalább nem is képzelhet szomorubb polgári állást, mint milyen volna egy olly státusban, hol a magánjogi törvények csak olly egyének sértéseit kívánják megfosztani, melyek salvus conductussal ellátva. Az országgyűlési salvus conductus nem magános személyek, hanem hatóságok, 's talán leginkább a kormány irányában bántalmatlanságot feltételezi, 's ez tulajdonképen abból áll, hogy egy orsz. gyűl. követ, mint követ, semminemű tettei 's beszédeiért a hatóságok által kérdőre ne vonathassék; 's U. B. urral ezt nem is tette semmi hatóság, mert maga a k. leirat azt mondja, hogy ő az orsz. gyűl. ifjuság által gyaláztatott meg; mint-hogy pedig az orsz. gyűl. ifjuság nem hatóság, hanem magán törvények rendelkezése alatt álló egyes individuumokból alakult testület, semmi sem bizonyosabb, mint hogy általuk a követi bántalmatlanság, mely csak hatóságok által sértethetik meg, meg nem sértetett, hanem az egész esemény rendes törvény útjára tartozik, mellyen mint közönségesen tudva van, a vizsgálat már csakugyan meg is kezdett. De mi ebbe nem avatkozhatunk, erről felelni fog az eljáró bíróság azon örök bíró előtt, ki mindnyájunk tetteit, egykoron számon fogja kérni ott, hol valamint egyrésztől nem lesz közvélemény, ugy nem lesz más résztől k. leirat, hanem itélni fog az örök bíró az örök igazság törvényei szerint. A mi feladatunk, a k. leirat második részére terjeszteni figyelmünket, hol t. i. a hallgatóság kicsapongásai korlátozása iránt törvény hozatalára utasítatunk. Készséget nem szenved, hogy a hallgatóság, különösbbe ezen az országgyűlésen, a tanácskozási rend megzavarásával az őt illető szerénység határain túl terjeszkedik. Nem akar szónok az ifjuság tribunus plebise lenni, és nyíltan megvallja, hogy valamint voltak idők, melyekben a nemzet illy kisszerű maneuvrekre rá szorult látszott, tagadhatlan hogy voltak olly szomorú állásban, midőn illy piczi demonstratiók is nyomtak valamit a súlygyenyben: ugy tagadhatlan az is, hogy mostani fejlődöttebb állapotunkban semmisen ártalmasabb az ellenzéki állásnak, mint illy incompetens autoritásnak beavatkozása; mert rossz argumentum a legszenvedőbb állítást is népszerűtlenné teszi. De hogy ezek iránt sikeresen intézkedhessünk, meg kell vizsgálnunk a baj nemző okait. A szónok nézete szerint a hallgatóság ezen túljeszkeskedésének több oka van, 's hogy messze ne menjünk az első és legközelebbi okai mi vagyunk; mi magunk vagyunk figyelmetlenek és talán némiképp türelmetlenek az ellenvélemények iránt. Azt hiszem, hogy ha az egész követi kar minden eszendzavaró részletes conversatiót és sugdosásokat körből kiküszöbölve, hozzáemlélt komolysággal figyelmeztet a szólóra, a hallgatóság közül senki sem lenne olly merész, ki e méltóságos, ez ünnepélyes csendet megzavarni bátorkodnék. Második oka ennek azon nemugyan alapos, de mégis plausibilisnek tetsző nézet, miszerint a hallgatóság a közvéleményt kifejtő szabad sajtó hiányában magát a közvélemény pótlékának 's mintegy organumának tekinti. A harmadik ok ezen méltóságot nélkülöző tanácskozási terem, miről valamint meg kell a rendező dicséretére mondani, hogy jobban már elrendezni nem lehet, ugy az is tagadhatlan, hogy tanácskozási a legalkalmatlanabb. Negyedik végre 's legfőbb oka a rendtelenségnek, hogy a haza ügyei fölötti tanácskozás végett az országnak egy szögletébe vonulunk, mintegy elbuvunk hazánk népe virága elől, 's kerülni látszatunk azon nyilvánosságát, mely egyedüli eszköz számot kérni 's számot adni sáfárkodásunkról. Hisz itt Pozsonyban kiből áll a parlamenti auditorium? Tulajdon irnokainkból, kik minden más elementum, minden támasz és irány nélkül magukban állanak, fiatalságuk 's jó indulatuk érzetében, 's teszik azt, mit szívök sugal, a nélkül hogy tettöket megfontolás korlátozná, mert azon korban, melyben irnokaink vannak, bizony nem igen van még elég ideje az embernek öntetteit fontolgatni. Ha az országgyűlés az ország szívében, a haza fővárosában tartatnék, ott hol a hallgatóság nagy részét egy megfontolás által kiképzett, tapasztalás által szilárdult, élemlétebb karuakból álló elem formálná, mellynek itélete a fiatalabbaknak is irányt adna: meg van győződve szónok, hogy a tanácskozások rendét a hallgatóság soha meg nem zavarhatná. Mire nézve mond a szónok, ezen k. leiratra válasz gyanánt ő Fel-ségének fel kellene terjeszteni, hogy a hallgatóság korlátozására legezelszerűbb lenne, az országgyűlésnek Pesten, jól elrendezett teremekben és szabadsajtó kíséretében tartása. Hasonló szempontból indult ki a most követ-

kezelt szónok is: a tanácskozások mostani jellemének okául, az előbbi szónok által előterjesztettek kivül még azt adván, hogy minden tárgyalás alá kerülő kérdésbe, nem eléggé biztosított nemzetiségünket látjuk beszöve, 's viszonyainknak egész kapcsolata nem ollyan, hogy ezek természeténél fogva a tanácskozások nyugodtan 's mintegy hideg vérrrel folyhatnának. Ovatossá kívánta ennél fogva tenni a RRt, hogy intézkedésekben túlszigorúk ne legyenek, 's reményét fejezte ki, miszerint az ifjuságban a becsület és hazafiság érzete hathatósan működni fog: elejét venni jövendőre minden olly ténynek, mely magára nézve szégyenítő lenne, a törvényhozásnak pedig „perplexitást“ és bajokat okozna. Elismeri szónok, hogy voltak magának a táblának is olly pillanatai, melyekben a csend és figyelem épen annak tagjai által zavartatott; de ő nem is ohajt síri csendet, 's nem kívánja, hogy az itt ülők „marionettek“ legyenek; mert Bentham szerint szükséges is, hogy egy vagy másik tag, ha ugy érdemli, figyelemmel ne hallgattassék; ez egyik mód arra, hogy a tanácskozások végtelenre ne terjedjenek. Az egyébiránt el nem ismeri, hogy ollyas történt volna, mi a vélemény szabadságot elnyomni akarhatá; gyengeség is volna azt zaj által engedni; sőt voltak, kik épen ekkor fejtek ki legnagyobb erőt, 's nyilatkoztak tüzeben csendet idéztek elő. Egyébiránt pártolá P. m. követe javaslatát, színtem nem kívánván azonnali intézkedést, mivel, ugymond, még a leirat „influxusa“ alatt vagyunk. — Utána egy élemléte tag oda nyilatkozék, hogy személyes tudomása szerint a teremben a salvus conductus nem sértetett meg; a mi pedig az utczán történt, ahoz a táblának semmi köze. — Egy más m. követe a k. k. levelet szerkezetére nézve nem a legszerencsésebbnek nyilvánította, minthogy benne az utczai eset a tanácskozási rendtelenségekkel van összefoglalva, 's ez utóbbiak miatt új törvény kívánatik, a nélkül hogy az eddigiek elégteleneknek mondatnának. Ő Sz. megye követének azon tetteben, hogy szenvedett bántalmát, illő intézkedés végett, nem a háznak jelentette be a tábla iránti bizalmatlanságot látott. Míg tehát az elnöktől a vizsgálat mibenléte meg nem tudatik, tovább menni nem lehet. Új általános törvény hozatalát nem látja szükségesnek; mert a criminalis codexben van rendelkezve a személyes sérthetenség iránt; a tanácskozási rendre nézve pedig törvényt hozni nemcsak fölösleges, de káros is volna, mert így a tábla legfőbb jogát bocsátaná a törvényhozás másik része elibe, t. i. az önmaga iránti szabadrendelkezést. Elégségesnek tartom ennél fogva a P. m. követe által mondottakat csupán országos ülésbe átvendő határozatban kimondatni, 's elnök ő nmlgáta dolog és vizsgálat mibenléteről adandó tudósítás végett fölkérni; a ház szabályainak alkotását pedig, nehogy a főnforgó tárgyak hátramardást szenvedjenek, későbbre halasztani; mert, ugymond, különben is annyi a teendő, 's annyiba kezdünk már, hogy ha mindent végezni akarunk, az országgyűlés még három évig is eltarthat. 'stb. Végre P. m. követe visszahuzta törvényhozatali javaslatát, 's a többség fölkiáltással Cs. m. követeét fogadta el.

A martius 4 kei 1674. kerületi ülésben, mikép orsz. gyűl. rövid közléseinkben már megértintve volt, a h a z i a d ó ü g y e f o r g o t t a n a c s k o z á s i s z ö n y e g e z i r á n t B. m. k. illy tartalmu jeles indítványi alakban nyilatkozott. Midőn ezen tárgyat, mellyért egész életem keresztül parányi körömben, a világi javak szűk korlátai közt is olly tiszta hazafui melegséggel buzogtam, mellynek szerencsés megoldásához nemzetem üdvét 's egész jövőjét kötöttem, tanácskozás szövegére látom kitüzeve, 's nem azért hogy igazságát víjjuk ki, hanem azon bizonyos tudattal, hogy az itt kezeink közt fog elhalni: megvallom t. RR! megrendülök egész valómban; mert elhalnak vele, ha nem örökre is, de hosszú időre, e népek nemzeté erősülhetése fölött nagyszerű reményeim, elhomályosul a kilátás, mellyel a törvényhozás magas működéshez feltekinteni szerettem, midőn a törvényhatósági vitatásokban az erőszak szilajkodását láttam diadalmaskodni a nemzet minden jobbainak csaknem általános értelmisége fölött; mert azt hittem, hogy itt, hol a dorongok ijedelmei távol maradtak, találni fogunk mégis egy biztos révpártot, hova kiszállhatva, ha nem tudunk is a nemzetegység ama mindent, de mindent, mi üdvös lehet, magában foglaló nagyszerű eszméjének életet adni: nem fogunk ama szomorú kénytelenségre jutni, hogy annak egyenes megbuktatása lehessen az ut és alkalom valami mást, valami jót a nemzet részére tethetni; 's nem hittem, hogy igazságos érzetében annyira felületes lehessen e nemzet, önérdelkei iránt annyira rövidlátó, hogy az egész művelt világ előtt mai nap kénytelen legyen tanúságot adni, miszerint mind az, mi 20 év óta a nép irányában hirdetett igazságról és méltányosságról feljegyezve áll, nem volt más, mint sajhöziség, 's a nemzeti jólét érdekének nagysága ott álljon ledorongolva az önérdék gyalázatos törpésége megett. — T. RR! nem szövelek azokról, kiknek tiszta jellemü meggyőződésük ellenkezett az adó behozatala eszméjével, azt sem tudom, mit végezt a sors szeszélye e hányatott nemzet jövőd ügyéről; de azt fel tudom fogni, hogy

mind az, ki azon törekvésnek, mellyel mi a nemzet különböző osztályainak rokonulását, az irigység és elégtelenség kiirtását tűztük ki, mindaz, ki e nemes törekvésnek önérdékéből állott útjába, ki a balga tö meg hitét megfertőztette: az éveket rablott egy nemzet életéből, tán soha vissza nem hozható éveket; vétke kezével támadá meg milliók boldogságát, 's megérdemli — megérdemel mindent, mit én szóval kimondani tudnék; — mert nemzetét, saját családját árulta el, 's megtett mindent arra, hogy irtózza gondoljon a halál örök álmára, melly őt azon föld kebelébe kényszerítendí, mellyhez annyira hűtelen volt. En a magyar nemzet életében az adó kérdését illy nagyoknak, mindenek közt legnagyobbnak tekintem, 's engedjék meg a t. KK. és RR., hogy mielőtt szavazatomat határozottan kijelenteném, a nemzet jelen teendői fölött általános nézetimet kifejtthessem, nem mintha tanulságos akarnék lenni, hanem mivel így lehetek csak érthető, így hiszem betölthetni azon állást, mellyet itt küldöm bizodalma után elfoglalok. — Mint csatlatlan történeti axioma áll előtttem, hogy egy nemzet állandó fenmaradásának, nagyságára; virágzásra lehető fölemelkedésének egyedüli föltétele bizonyos terjedelmi nagyság, mert hiszen kis számú nép és nemzet mindig a szomszédok jó akaratától függ, de a mi ennél több, szükséges hogy elemei egyetemes összhangzásban legyenek. Egy legyen a hon minden polgára előtt a czél, mellyben egyesülve, az el-lenségeskedés ingerei száműzve maradjanak közölök, minden egyes polgar állásának biztosítéka képezze a közös alkotmány biztosítékát, szóval, veszély és öröm közös legyen; e közérzelem legyen lélek a nemzeti életben, e közös érzelem legyen a vér keringés a nagy művezetben, 's az illy érzelemről áthatott népek igen is nagygyá, félelmissé kell lennie; az illy nép nem engedend változást ügyeiben, mert minden, mi vele történhetik, csak rosszabb lehet; az illy nép csak kiírtható, de le nem igazható. Már ha tekintjük Magyarország alkotó elemeit eredettől fogva mai napig, nem vizsgálva, mi az a csudae-erő, melly akár idegen hatalomnak áldozatul esni, akár honn az enyészet annyi farszto harczi közt magát föl emészteni nem engedé, elég tudnunk, hogy még itt vagyunk, 's az események csudálatos összehatása meg engedé áldani a gondviselést, és ha akarunk van felfogni azt, mire a történetek tanúsága int, hogy t. i. a mi egy nagyratermett nemzetnél sem hiányozhatik, de sehol a földkerekségen annyira nem szükség mint e hazában: nemzeti egység legyen az induló pont, honnan törvényhozási foglalkozásunk kezdetét vegye, 's mellyet bármely intézkedésünkben szem elől téveszteni, 's mellynek elérésében kifáradni soha nem szabad; mert ugyan ki fogja tagadhatni, miszerint a nemzetünk alkotó elemei, hajlamok, annyira különbözők, hogy a 15 milliónyi erőt, melly a világ minden enyészto hatalmával dacolhatna, tiszta értelemben nemzeti erőnek venni egyáltalában nem lehet; ezért maradunk mi el szomszédinktól, ezért pang nálunk minden törekvés; itt a kór állapot gyökere, melly azért a törvényhozás figyelmét mindenek fölött igényli. Sok van ugyan e hazában, mi a közérzelem kifejlődésének gáját képezi, de a legközelebbi okok e háromban rejlenek: nyelv, vallás, nép és aristocratiai viszony. A nyelv tárgyában lélek-emelő nyugalommal tekinthet a törvényhozás leküzdött napjaira; itt se mmit nem mulasztott; minden nap, minden óra közelebb juttatja a hazafit azon képhez, mellyről az előtti években álmodni is alig mert, miszerint a nyelv egysége testvéri összeforrtatásunkat nem fogja akadályoztatni. A vallásban szabad legalább sokat reményelni, mellyek a mult idők keserűségeit megenyhi tendik, ámbár itt (nyíltan kimondom) a vallás sérelmében az van leg kevesbbé kiemelve, mi az én érzelmem szerint legfőbb, mi nélkül vallási nyugalmat nem várhatni, t. i. azon politiai jogok különfélesége, mellyeknek vallás az alapja. Legyen bár szabad átmenet, közös temető, áldva a vegyes házasság 'stb., még nem lesz megtéve, a mivel vallás tekintetében tartozunk a nemzeti egységnek. Ezek csak egyes okozatai a politiai jogok különbözőségének, melléksarjadéki valának a visszas állásnak; de korán sem orvoslása magának a sérelemnek. Egyedül a politiai jogok egyenlősége és tökéletes viszonnossága az, mi kiirtja a gyűlölséget a hon polgáraiból az alkotmány iránt, mi egyik vallásnak a másik fölött nem kedvez; majd ha nem ohajljuk, hogy egyik vallás a törvényhozásnál saját magát representálva, a másikat ezen befolyásával elnyomhatja; ha azt mondhatjuk, hogy a nemzet egyik osztályu gyermekeire ugy terjed ki gondja, mint a másikéra: akkor igen is, nem lesz felekezethesség, nem méltó panasz: de hiszen e részben naponkint ismét tüne-deztek az összeolvadhatás közgátjai, mert a mi mindenek fölött megnyugtató: e sérelem fen van ugyan még a praesentatióban, de az enyészet hatalma átkarolta, már és foszladoznak le róla a családás leplei, mellyekbe eddig burkolva vala. Az mi körül olly kevés történt, mi hasonlókép akadályul gördül a közegyet értés és összesimulás kívánata elibe, a mi olly közösen ellensé günké teszi a hon minden nemnemes polgárát, ez a nép és aristocratia közötti viszony. Ha át kell látni az aristocratia k, mikint ezen baj ellen nem lehet másutt keresni az

orvosszert, hanem azt tulajdon keblében találhatjafel, t. i. ha nemcsak igazságot hirdet, de erős akarata is van, a hon minden polgárának boldogságát nemcsak nem hátráltatni de törvényhozási befolyásával azt előmozdítani is törekszik; szóval: ha átlátja, hogy abban fekszik a béke és nyugalom záloga, hogy a kiváltságos osztály akar is, tud is igazságos lenni: úgy át kell látnia önére, hogy a nép és aristocrazia közti kapcsolatnak változni kell. E kapcsolat két feladást foglal magában, 1) hogy a hűbér maradványai eltörültesse, 2) hogy az adó eddigi terheiben az aristocrazia magát önként osztályossá tegye. Mik azon viszonyok, mik a hűbér maradványai, melyek a nép idejét, szorgalmát és személyét tekintve a földesuri tulajdon képzetét fenntartva, a gyűlölség szenvedélyét, forrongását folyvást élesztik, s okozzák azt, hogy mi céljainkban, intézkedéseinkben, bajainkban és súlyos körülményeinkben a nép szívében kölcsönös rokonszenvet nem találunk, — nem fogom elősorolni. Azt hihetnék a t. RR., szándékosan erősebb színezetet választék, hogy nagyobb fontosságot kölcsönözzenek; elég legyen erre röviden annyit megjegyezni, hogy az ovószeki van találva az örökös elvén, s erről szólani máskor lesz alkalom; most csak az adóról fogom kifejtetni nézetemet, mint áll a nemzet előtt jelenleg, — mint áll az én hitemben? s vajjon megért-e már ezen kérdés oda, hogy megbuktatásán vagy életbe léptetésén kívül egyéb teendőnk ne legyen? — s végre az összehasonlítás nyomán mit gondolnék én teendőnek? A házi adó fölött legújabb időkben egy nagy tekintélyű aristocra mondá ki, hogy az, a mint van a nép vállain, igazságtalan teher; ezt utána mondá a Pesti Hírlap, utána minden igazságos érzetű ember, és habár nem tévé is a Pesti Hírlap pártolását azon értelemben, mint ama különben igen tisztelt arisztocra; fejtegetéseiben mindazáltal, midőn egyedül a házi adóra szorított, úgy tartom, irányt tévesztett s titkolódzást modort követvén szerfölött vétett azon elv ellen, mely minden társaság boldogságának fő elve, t. i. a teherenyelőség ellen; mert az igazság fele föl vala áldozva, félszeg marada mindenok, mellyel a közvéleményt ennek elfogadására bírni igyekezett. Nem is maradt egyéb kifogatlannul, mint az igazság meztelen szava; pedig emberek vagyunk, s oly törvény alkotására, mely teherrel jár, nem elég a pusztá igazság; hanem mulhatatlannul a hitbe kell bevésvé lenni, hogy a teher elvállalását a kikerülhetlen szükség parancsoló tekintete kívánja, vagy az abból eredendő nagyobb haszon; különben nincs rá példa a világ fenállásától fogva, hogy kiváltságos osztály legigazságtalanabb érdekétől is önként lemondott volna. (Folytatatik.)

Az illető kerületi jegyzőnek febr. 22-én 155d. ker. ülésben tartott kimerítő beszédéből, mellynek egy részét már mult számunk közlé, folytatolag még a következő érdekes helyeket adjuk: Nem ingadoztat engem — mond a szónok — a főRendeknek azon ellenetése sem, melly az alkalmas börtönzsemet állított hiányából merítették. Vajjon ezt nem lehetett volna-e mondani a váltótörvénykönyv behozatala ellen is; hol voltak akkor a váltóbírák s ügyvédek? A törvény képezett magának. És vajjon ez ellenetés nem amaz elkoptatott circulus vitiosusnak egyik kinövése, melly szerint előbb követelik a néptől a becsületérzést, aztán ígrik folszabáditását a bot alól? Avagy mikint iskolamester-képző intézetek vannak, vagy lesznek, a FÖRR. szükségesnek vélik, hogy az igazgatók, sátorok, örök s a sok tudományjal járó kapunállók előlegesen külön intézetben képeztesse? Úgy látszik; mikép a FÖRR. néha szeretnek kis dolognak nagy feneket keríteni. Hiszen kérem, a mi positivumot a kormány-személyzetnek tudnia kell, az a törvénykönyvben úgy szólván mind befoglatatik; mi ezen kívül szükséges, az mind olyan, mit bár honnét most is megszerezhet, legtöbb függ pedig a józan ész és emberi szívtől, mi ismét a szerencsés választástól függ; egyébiránt még alig fognak emelkedni a falak, már kétségkívül lesznek, kik e hivatali tanulmányul veszik, egy két egyedül ha szükség, a kormány is kiküldhet a gyakorlat megtekintése végett, s az ügyről mint külföldön, nálunk is majd egész kis irodalom fog támadni. S csak egy fogház épült legyen föl, abból rövid idő alatt akár száz egyed megtanulhatja a fegyelem s rend gyakorlatát, mit annak tudni országsszertei egyenlősége végett szükséges, ezen kívül a többi függ részint a törvénytől, mi irva van, részint a belátástól, mellyet ki nem bír, az azt mástól nem szerzheti meg. Legsúlyosb ellenetés volna a költségbeli, ha az úgy állna, mint a FÖRR. által előadatik. De vajjon úgy áll-e? Ki akarja a FÖRR. számítása szerint ama 14 millióra menő ezüst forintot egyszerre börtönökre fordítani, s a pénztárból a diaeta végével egy évben leszámoltatni? Nem látja-e át mindenki, hogy ama 50 — 60 — 100 börtönnek folytonosan kell ugyan építtetniök, de e nagy vállalat így is el fog 10 — 15 évig tartani, s e képen nem világos-e, hogy a FÖRR. által a nemzet rémitésül előadott 14 millió koránsem egyszerre s egy évben, hanem 10 — 15 évben fog, és így a börtönökre évenként talán csak egyegy millió pengő forint fordítatni? S állíthatják-e a FÖRR. öszintén, hogy ha Magyarország évenként a börtönrendszerre egy milliót fordít, haladási minden eszközeit már kimerítette? S abból, hogy tömörked egyéb teendőnk van, mikép következik, hogy ezt halasztsuk odább, vajjon ha ezt sem végeztük el, e mód mellett nem szaporodnak-e teendőnk évenként? Nincs-e a szükség most napi renden? Így egyik reform megöelő akadály lenne a másíknak; nálunk legelső szükség egy sínes, de első sok van, ezért legjobbnak válogatni közöttük, de bele kezdeni; ki rangozza, sorozgatja a reformokat, kisebb ellene, mint az; ki azokat ellenzi. Ama 14 millió fr. helyes számítás-e? annak vizsgálatába ezuttal nem bocsátokozom, csak azt jegyzem meg, mikép a törvényhatósági börtönöknél az anyag nagy része p. o. kő s a fuvar nem igen kerül pénzbe, s a rabok is használhatnák napszámósokul, mint a singsingí fogháznál Amerikában: a kerületi fogházak építésére pedig elég dús a magy. Kincstár, s mikép a francia kormány valamennyi fogházait a javítórendszerhez alkalmazhatta volna amaz 500 — 600 millió franczal, mit Páris erősítésére pazarlott el, úgy néhány év alatt fölépülhetnek nálunk is a kerületi fogházak, ha béke idején várépítésre milliók nem fordítatnak. S ne felejtsek el a FÖRR., hogy rossz gazda, ki csak azt nézi, mennyit ad ki, s nem nézi: mit nyer utána; ne felejtsek el a köz erkölcsi hasznon kívül, hogy a nemzet egyszerre adván ki milliót, szinte milliót kímél meg, mit apródonként adandott ki a rabok tartására, mert ha a rabok keresménye által a tömlőz költségei vagy egészen, vagy részenként fedeztetnek Amerikában, Angliában, a gyár s kézműipar e hazáiban, azok még inkább fognak fedeztetetni gyárszegény hazánkban, s ez által évenként néhány száz ezer ft terhe gördül le a nemzet vállairól. De ezt számításukból a FÖRR. teljesen kifeledekk. Mindezen okoknál fogva a szónok a FÖRR-től ajánlott nem mint, hanem próbabörtönt szükségtelennek tartja. A törvényhozás nem szab határidőt, melly által ezen óriási vállalat bevégeztesse, tehát van idő engedve a fejlődésre; sőt a megkezdésre nézve, miután itt igen sok függ az architektúrától, jónak látna ha nem most is, de mindenesetre a börtönrendszernek törvénybe iktatásakor a következőket határozni u. m. a) A végrehajtó hatalom gondoskodni fog, hogy az építések előtt minden külföldi tapasztalások és kísérlettelétek megszerzesse, s közzé tétessenek. b) E végből néhány tárgyértő férfit s építész az európai legjelesb javító fogházak közvetlen megvizsgálása végett kiküld, s általuk nemcsak a külföldi fogházak rajzát közölteti, hanem a rabok különbféle száma szerint 25, 50, 100, 200, 300, 400, 500, rabra eredeti terveket is készített, s mindezeket saját és könyomat után közzé téteti. c) Mindez az orsz. gyűlés végétől számítandó 1 1/2 vagy két év alatt eszközölni fog, s a tárgy műtanilag aképen fölvilágosítatván, a ker. börtönök építéséhez csak akkor lehessen kezdeni, és a törvényhatóságok csak e 1 1/2 vagy két év eltelté után készíthessenek terveket, s küldhessék föl azokat. A börtönök építésére nézve a szónok e szabályt elégnék tartja, de szükségesnek is, mert a külföldi intézetek s költséges próbatételek legalább rajzbeli ismerete nélkül úgy járhatnánk, mint a bécsiek, kik 1837ben az Alser külvárosban oly javító fogházat építének, mellynél az amerikaiak s angolok már a mult században czélszerűbb formát találtak, — azaz indultak a FÖRR. által nekünk ajánlott elven, t. i. nem kezdeni ott, hova idegen nemzetek kezében a rendszer mostanáig kifejtett, hanem kezdeni ott, hol azok félszázad előtt szinte kezdtek; mert hisz a FÖRR. elve szerint minden népnek minden dologban csak saját tapasztalásából lehet meggyőződnie. Mi a FÖRR. második indítványát illeti, miszerint a tapasztalásszerzés a mintabörtön által huzamosb időbe kerülvén, addig a törvényhatósági fogházak az 1827ki országok választmány javaslatának nyomán ideiglenesen rendeztesse el, miután a próbabörtön ellen nyilatkozám, ennek pedig folyása e második indítvány: erre nézve rövidebben akarok nyilatkozni. A FÖRR. fontolgatásának egyik legnevezeteseb bizonyítványa ez izenet, mellyben, mint naplójukból még határozottabban olvashatni, 20-30 évet kívánnak annak megpróbálására, mi több nemzetek által majd félszázad óta sikerrel gyakoroltatik. A FÖRR. e fontolgatásához nem hasonlítható, csak a FÖRR. azon csodálatos emberszerete, minélfogva egy részről lelkünkre kötik, hogy a mintabörtön „mint embereken teendő műki-sérlet minél kisebb körre szorítsassék” — más részről pedig 20 — 30 évre halasztván ki a javító rendszer behozatalát, addig tömlőzeink tovább is maradnának oly status-intézetek, mellyekben évenként több ezer ember a bűne közköltésén avattatik. Avagy azt hiszik a FÖRR., hogy az 1827ki szabályok által e veszély elháríthatik? Nézzük tehát röviden, mit rendelnek e szabályok. Először rendelik, hogy a tisztaság s anyagi jólét fenntartassék; — erre nézve megjegyzem mikép eddig a tisztaság hely szűke miatt, az anyagi jólét költség hiánya miatt nem volt meg, tehát hely és költség kell,

pedig főképp ezt kímélik a FÖRR.; azonban a tisztaság s anyagi jólét még magában kevés is, mert ha magasb kellékekkel a fogház nem bír, hasonló a tiszta s fényes koporsóhoz, mellyben a test jól megél, de a lélek, az erkölcs elvész. Másodsor, rendelik ama szabályok, hogy a rabok munkához szoktattassanak; — erre nézve megjegyzem, miképen a munka jobb a henyeségnél a rabnak is, mert dologhoz szokik, a statusnak is, mert a fogház költségei fedeztetnek; de a társaságbeli munka rosszabb a henyeségnél a rabra nézve is, mert ez még inkább elfajulhat, a statusra nézve is, mert a mulatságos munka, millyen a most levő rabdolgoztató intézeteké, a büntetést megszerző építkezések e tekintetben mindenütt hiányzanak. Harmadsor rendelik ama szabályok, hogy a rabok el ne roml-hassanak; és mi fogja azt meggátolni? a FÖRR. véleménye szerint: a rabok osztályozása, mellyet előttem már Sz. megye követe is megérintett, t. i. külön osztályt képezzenek a vádlottak s megítéltek; a vádlottak ismét elosztályoztatnának férfiakra és nőkre; mindezek visszaeső, és első ízben bűnhődőkre, ezek ismét öregekre és ifjakra, ezek közül pedig a czinkosok, az egyvidékiek, s legalább a gyilkosok és más gonoszlevők ismét külön záratnának, úgy hogy e szerint a férfi-vádlottak legalább 24, a nők legalább 12 osztályt, ösz. 36 osztályt képezzenek. A megítéltek pedig a férfiak és nők osztályán kívül öregekre és ifjakra, s mindezek a bűnök neme szerint p. o. a tolvajok, gyújtogatók, gyilkosok, rablók, legalább hat-felét osztályoztatván, már csak e tökéletlen különzések, a kórházon, dolgozó szobákon s b. kívül, végösszesen 54 osztályra mennének. Ez gyakorlat kivételre nézve. De ha könnyűnek hisszük is a kivételt; kérde: vajjon ez osztályozásnak van-e oly elv-alapja, mire építhetünk? felelet: nincs, mert midőn a gyilkost gyilkoshoz, az ifjut ifjuhoz zárjuk, nem pusztá névbeli hasonlaton indultunk-e ki? nem mindennapi tapasztalás e, hogy a az emberülő subjective sokszor kisebb gonosztevő mint a tolvaj, hogy az ifju mestere lehet bűnben a véneknek, s nem valószínű-e, hogy épen midőn a bűn nemei szerint osztályozzuk a rabokat, ép akkor esünk bele, mit kerülni akarunk, ép akkor szerezzük meg a rögzöttnek a tanítványt. Husz, 30 év előtt az angol törvényhozás is az osztályozásban kereste a fogházak javításának titkát, de ártalmas következményeinek elejét csak úgy vehették a fogházigazgatók, hogy törvényt igen sokszor nem tartották meg; s ime midőn más nemzetek töle eltérnek, a FÖRR. most javasolják ismét amaz ujonnan talált elv szerint, hogy ennek sikertelen volta felől is csak saját tapasztalásunkból győződhetünk meg. Miután tehát ez osztályzatnak biztos alapja hiányzik, tölteni vele az időt annyival kevesebb tartja a szónok tanácsosnak, mert ő egyedül a fogházak megtekintése végett Magyarország csaknem minden megyéit beutazván, s 54 fogházat vizsgálván meg, úgy van meggyőződve, hogy az időközti rendszer nem volna költség nélkül jelenleg kivihető azon megyékben sem, mellyekben a rabok száma kevés; megtörténék ellenben néha, hogy majd a 10 — 20 rab mind külön lenne osztályozandó, s ekképen az osztályozással a magánrendszerre jutnának; azon megyékben pedig, hol a rabok száma nagy, mindenütt csak roppant s néhol egészen új épületekkel lenne alkalmazható, s hihetőleg haszon nélkül még akkor is, midőn az osztályozás 2 — 3 személy különözéseig vitetnék, mert 40 rab némi nyilvánosságban élvén együtt, gyakran nehezebben szövetkezhetik, gyakran kevesb rontja meg egymást, mint ha 2 — 3 van együtt. S kérde a szónok, mi lenne eredménye e palliativ-rendszernek? Az, hogy e félszabály mellett hosszú időre kialunnék a nemzet energiája a gyökeres rendszer behozatala iránt; az, hogy miután e kuruzs szerre néhány millió most elköltenék, előbb utóbb végre is ki kellene adni a javítórendszerre azon összeget, mivel a FÖRR. most rémitenek, s ekképen most beteljesednék rajtuk egyik példabeszéd is, hogy a magyar tűz szalmazal, mert e nagy munkának csak füstjét látna a nemzet; akkor beteljesednek rajtuk ama másik, t. i. hogy a fősvény kétszer költ. — Végre a szónok áttér a FÖRR. 3ik indítványára, miszerint szükségesnek tartják, hogy miután a magánrendszer elvei után, a bünt. törvénykönyv 1ső részében kiszabott büntetések még most csak a mintabörtönben alkalmazhatók, határozatassék meg az arány, a mellyben ugyanazok, a még nem magánrendszerű törv. hatósági fogházakban fognak alkalmaztatni. Mindenek előtt figyelmezteti a K. K. és R. Ret azon körülményre, mikép a FÖRR. nem mondják ugyan, hogy a büntető-törvénykönyv 1ső részét már tanácskozás alá vették volna, azonban mégis kívánják az abban megállapított büntetéseket arányosítani, miből nyilván következik, kell következtetnünk, hogy ők is az előszámlált büntetés-nemeket fogadták legyen el, különben hogy kívánhatnák az el nem fogadott büntetés-nemek arányosítását? Itt egyébiránt azon kérdés adja elő magát: a bűnökről s büntetésekről szóló 1ső rész és e 3dik rész közt mi összefüggés van? azt feleli ő: a leglényegesb, mert a büntetésről tiszta fogalma mind a törvényhozónak mind a bírónak csak úgy lehet, ha az magában a bűn-

tető-törvénykönyvben határozatuk meg, azaz ne függjön az sem a bírótól, mert gyakran más lesz a büntetés, mit a törvényhozó rendel, más mit a bíró ítél; sem a végrehajtó hatalomtól, mert ennek kezében olyanná változhatnék, miről törvényhozó 's bíró még csak nem is álmodtak. Midőn tehát a magyar törvényhozás a fogház-rendszert a büntető-törvénykönyv kiegészítő részévé teszi, a Louisianai kivül valamennyi külföldi, 's így a francia és angol törvényhozás fölibe is emelkedik. Mert a francia codex 12 rövid §ban — a fogházakról ugyszólván csak futólag emlékezik, 's midőn szabatosan körülírja a kiállítás, a halálbüntetést és a többi büntetéseket, a fogházak szerkezetét 's benne a bánásmódot egyedül az igazgatásra bizza, mellynek vagy hanyagsága vagy önkénye teheti azt pokollá, teheti kényelmessé, a mint-hogy a hány fogház van, annyiképen különbözik ez ugyan-egy nevet viselő büntetés, egyikben a rab éhen hal, másikban hizik, egyikben baromként bálnak vele, másikban kimélik. 'S Angliában is, bár fogháztörvények régóta írogattaknak, 's bár valamennyi fogház áll a czélszerűség bizonyos fokozatán, egymás közt azonban a fogságok nem kevésbé különböznek; 's hogy egyformaság lenne mindenütt, még 1843ban is egy új fogházi fegyszabályt készített 's ajánlott a belügyminis-ter az ország valamennyi hatóságainak. Ezekből világos, mikép a más törvényhozások példájának nyomán az 1ső rész törvényre válhatik e 3ik rész nélkül is; 's ha nem lehet másképp, kell, hogy bár e nélkül, azzá váljék nálunk is, mert csak a mi büntető bíránk vannak azon rettenetes kénytelen-ségben, hogy ők sok esetben egyszersmind törvényhozók is, 's előbb bűnné kell keresztelniök a tettet, előbb a büntetést rá kiszabniok magoknak, hogy aztán, mint bírák kimondhas-sák; ezekből világos továbbá, hogy külföldön is gyakran vál-toztak a fogház-rendszerek a nélkül, hogy a büntetés meny-nyisége megváltoztatott volna, bár egyébiránt azt hozná ma-gával az igazság, hogy midőn a törvényhozó valamely bünt-ettre fogságot határoz, egyszersmind meghatározza a szen-vedés mértékét is, mit az magában foglal. Az tehát a kérdés, hogy miután a fogságot a fegyelem szigorubb vagy enyhébb volta szerint kell szabni rövidebbre vagy hosszabba, 's miután a magányrendszert nem hozhatni be egyszerre valamennyi börtönbe, ezekre nézve az 1. részben megszabott fogságévek változtassanak-e? A FÖRR, kik próbabörtönt ajánlanak, kik e 20 — 30 esztendőre terjedő időszakra egy átmeneti rendszert akarnak törvény által behozni, következetesen cselekesnek, midőn ama mértéket meghosszabbítani akarják, miután az ál-talok ajánlott átmeneti rendszer a magányrendszernél sokkal enyhébb; de a szónok részéről nem akar próbabörtönt, ő a magányrendszert rövidebb idő alatt vélné behozandónak, sem-hogy ezen közben egy ideiglenes rendszer állíthatatnék föl. E szerint miután jelenleg e tekintetben bizonyos alapunk hi-ányzik, mert a fegyelem most megynként különböző, ama mértékén, Sz. követével ellenkezőleg, semmit nem kívánok változtatni. Ama mérték minimumán változtatni nem lehet, mert nincs minimuma; a különböző bűnök büntetéseinek egymásköztli arányán pedig változtatni a FÖRRk sem ki-vánnak; de nem is tartoznék ide, hanem az 1ső rész-re; tehát csak a maximumán lehetne változtatni; de a szó-nok ezeken sem kíván változtatni a következő okoknál fogva: 1) mert igaz, a magányrendszerü fogság a másfélénél rövidebb lehet, de ez főképp a rövidebb büntetésekre nézve áll, mivel a magán, kivált kezdetben, kin, hosszú idő után né-mileg hozzá szokik a rab, mint a hogy némely fa a vízben megkövesedik; 2) mert az eddigi gyakorlat magányrend-szer nélkül is rövidebb fogságot ítelt, mint a bünt. törv. könyv 1ső része; p. o. egyszerű tolvaj 50 frt miatt 3 évre eddig sohasem íteltetett, és így ha az eddigi gyakorlat mellett nem féltettük, az 1ső részben jóval meghosszabbított fogságévek mellett még kevésbé félhetjük a közbátorságot; 3) mert ha a magányrendszer kinos is, de a mostani tömlőczök irtózatosa-bak, veszélyteljesbek, mellyekben a mirigy évenként megteszi a maga dulásait, mellyeknek bűzhödöt levegője a legvirítóbb embereket nyomorékká teszi, egy szóval: a magányrendszer szabályosabb szigorúságát itt kipótolja a veszély nagysága; az, hogy a lélek elfajulhat, a test elveszhet, melly különbeu egyik sem volt halálra ítélve. Ez oknál fogva nem kívánja a szónok a büntetések mértékét hosszabbítani. Mindezek szerint t. KK. és RR., folytatá a szónok, nézeteimet terjedel-mesben előadván, azok összegét végül itt kivonatban sem is-mételtem, hanem kijelentem: miképen én a FÖRRk. indítványainak egyikéhez sem járulok; még csak azt kell utoljára megjegyez-nem, hogy ha a KK. és RR. sem a mintabörtön eszméjét, sem az átmeneti rendszert nem fogadják el, azon esetben mi most sem az 1827ki orsz. választmányának javaslatára tett fő-rendi észrevételeket nem vehetjük vizsgálat alá, mert e rendszert csak a mintabörtön tenné szükségessé, sem azokat nem, miket e 3ik részre nézve átküldének, mivel a FÖRR e 3. részét egyedülcak a mintabörtön szempontjából, és így csak némely fejezeteiben vizsgálván keresztül, az egész fölött ad-dig már nem érkezhettünk, míg a közbehozott mintabörtön kérdése iránt a két tábla egymással tisztába nem jövend.

Megyei 's más vidéki közlések.

== Mosonyból. Magyaróvár, mart. 6. F. hó 4ik napjára hirdetett rendkiv. közgyűlés, melly az ország-gyűl. utasítások készítésére vala szolgáló, ma befejez-tetek. Első alispánunk elnökele alatt nyitván meg a ta-nácskozások, legelsőbb is a mult januári közgyűlés ha-tározatát másítók meg, oly módon, hogy a kiállítandó 23 njoncz nem hét, hanem a főhadikormány tiltakozása következtében tíz évrei szolgálatba fogna lépni, 's e hó 7én azonnal az illető községekét át is vétessenek. Erre a követjelentéseket hallgattuk látszólag hideg vérrrel és mély csenddel, úgy hogy még a G—i féle esti zene 's U—y futtatás sem költék fel a nyugalmas kedélyeket, anyautasít-suk levén követeinknek mindezekre 's más hasonlókra. A városok elrendezésénél előfordult ismét a zsidók eman-cipatiójának ügye, melly a folyam tükrén felfeltűnedező vízbehaló emberként, csaknem minden közgyűlésen elő-kerül, most — tán hosszú időre — végkép letéttett 's elmerült, 's miért? csupán a publica opinio, vulgo: köz-vélemény, tekintetéből. Továbbá nyilvános szavazás ut-ján a papoktól, fizetéses hivatalnokoktól és katonai szem-élyektől is szüntogy, mint a nem keresztényektől meg-tagadtuk azon jogot, hogy városokban képviselőkké vá-lasztathassanak. Beczikkelyezünk még némely várost, de a megadott országgyűlési szavazatok számának szaporod-ása nélkül. A religionáriusok és Esztergommege értel-mében történt felirásunk már rég elhatározta, most csak arra utasítók követeinket, hogy a vegyes házasságok tár-gyában törvényt sürgessenek 's az ez ügybeli, még felső helyeken tartott perek leküldetését szorgalmazzák. A gyű-lés másodnapján a népnevelés felett vitakoztunk 's a nép-tanítókat-képző intézetekre — úgy a mint az országgyű-lésileg kiküldött választmány tervező — a megkivántató százezeret tíz évre hangos örömmel megajánlottuk, oly hozzáadással: hogy a százezer forint kivétele törvényes uton eszközöltessék, a tán történeendő önkényes ajánlá-soknak is szabad ut hagyatván. A néptanítóknak meg-adjuk a nemesi biztosítékokat és jogokat, a szavazást ki-véve, melly utóbbira nézve a választmányi munkát ki-vétel nem tön. Ezekután a mezei gazdasági egyesület ré-töntözüsi terve tüzes szóaradást idézett elő, melly utóbb is oda jutott vissza, a honnét kiindult, minthogy az uta-sításokat készítő megyei választmány javaslata tön elfo-gadva, melly azt mondja, hogy a folyam hosszában tu-lajdonnal bíró minden sorsuak közbirtokosoknak tekintet-vén, öntözhessek réteiket, azonban az illető földesurak jogai csonkítása nélkül. Nem kevésbé tüzes vita kelet-kezett mai nap a magyar gazdasági egyesület gyönyörü szerkezetű emlékirata felett, győzött az ügyet tön párt-oló rész 's nemesak a millió felül rugó összeg tön meg-ajánlva, hanem az érintett egyesület tagjainak, hazaszerte ismeretes érdemeik méltánylatul követeink által országos hálynyilatkozat fog kéretni. A levelek, folyamodványok, panaszok 's feljelentések többnyire magányügyekre szorít-kozáván az olvasó közönség figyelmét kevésbé igénylik. Legközelebbi közgyűlésünk april 16án leend. Jáky.

☞ Nyitraból, mart. 6. — F. hónap 4én első alis-pánunk elnökele alatt tartott közgyűlésünkön több rend-beli követjelentéseinkkel az országgyűlési ifjuság által Szathmár v. követe U. B. ellen elkövetett kihágás tárgyá-ban febr. 6án költ k. k. levél is felolvastott, 's hogy jö-vőben hasonló, a korszellemmel homlokegyenest ellenkező botrányok ne történjenek, a kegy. kir. levél szellemében törvény sürgettetett az ily kicsapongások fékezésére al-kottatni. Az országgyűlésnek minden évben leendő tar-tása iránti indítvány élénk vitára nyújtott alkalmat, 's azt a RRk többsége jelen körülmények közt, míg egyéb szük-séges módosítások nem tétetnek, el nem fogadhatja. Meg-hagyatott követeinknek, hogy a kir. propositióknak a meg-hívólevelekkel megküldetését szorgalmazzák, 's a kive-tendő bármí nemü 's nevü adó dolgában az anyautasítás szellemében működjenek. azaz: nem a d o z u n k ! Jóllehet érdemes követeink teljesen bírják bizalmunkat: mindazáltal, hogy annak idejében követurak lélekismeretes eljárását illőleg méltánylani, 's utasításaink pontos megtartását sürgőlni lehessen, követeink felszólítatnak, hogy jelentéseikben mindig határozottan kijelentsék, hova 's mellyik részre szavaztak, itthon pedig választmányilag megvizsgáltassék, vajjon szavazataik anya- 's pótlóutasít-ásainkkal öszhangzó-e? Somogym. a vadászati tilos ügy-ről szóló levelét pártoltuk. Végre B. J. lelkes bíránk fig-yelmezteté a RRket, hogy a legközelebbi közgyűlésen pártolólag indítványozandja gr. Széchenyi I. két ga-rasos tervét, 's mindenkit ez ügyben gondolkodásra barátilag felkér, nehogy akkor meglepőleg hatván a RRkre, e fontos 's a hon szebb korát bizonynyal megtermő tárgy elhamarkodtassék.

Mult hónapban tartattak nt. V. J. ur fáradhatlan ta-nodalmi igazgató vezérlete alatt negyedfél század megha-

ladó tanuló ifjuságunk félévi nyilvános próbatétei. A ta-nulók feleletei munkaedzett tanítóik hő buzgalmanak leg-meglepőbb bizonyítványait adák. Kifejezhetlen örömrzés szállá keblemet, midőn a 4 alsó osztályban a leginkább felső 's idegen-ajku vidékekről összesereglett növendékek tanulmányait — a latin nyelv tanulmányait kivéve, mert ezeket latinul is — a legnagyobb könnyűséggel édes hang-zatú honi nyelvünkön mondogaták. A szavatok kor- 's alkalmosszerűek valának. El nem titkolhatom őszinte szív-ből eredett észrevételemet, miszerint az alsó osztályokban a latin szónoklatok 's párbeszédek nem alkalmazhatók; mert nem értett nyelven tartani párbeszédeket annyi, mint azok erkölcsi hatását megsemmisíteni, 's az előadás gyak-ran hosszas gyakorlat után is a neveltség hiányos.

☞ Komáromból mart. 11. F. hó 6án folytató-lag m. főispán ur a közgyűlést ekkép nyitá meg: Tíz éve hogy a t. RRk körében őseimről rám maradt hivata-lomban örömmel jártam el, eddig az egyetértéssel folyt ta-nácskozásokban örömmel vettem részt, most szinte min-denkit higgadt és rendszerelő részvétre szólított fel, 's bizo-nyos is vagyok, hogy a t. Rket e teremben leghiggadtabb tanácskozások lelke vezérlendi, 's azon méltósággal fog-nak haladni, mellyel eddig jellemeztettek, ha azonban csalatkoznám, akkor felséges uram által kezembe adott hatalomnál fogva a rend- és eszdzavarókat helyre igazi-tom. — Arra figyelmeztetem csak a t. Rket, hogy, ha már restauratio előtt vagyunk, most minden más tekintet-ben van, mint normalis állapotban, most könnyen minden szó élénk árnyzatunak tekintetik; viszonos gyanúsítások közt támadnak a vádak, neveltetik az ingerültség 's alig vehetni észre, már szomorú körülmények állnak elő, de ettől a mindenható Isten mentse meg. Kérem tehát a Rket a béké-re, melly miatt szükséges, hogy a multtal ne bibelődjünk, hanem tanácskozzunk a köz ügyekről. — Ez intéz által-ános hódolattal fogadtatott, csupán egy fiatal mérnök szó-lalt fel a januar 9kei gyűlés elosztásáról oly szellemben, mikép nem az anyagi erő akkori kitérését rosszalva, ha-nem az elnöklött első alispán urnak, az előli távozását nem helyeselve, illykép nyilatkozott: „Megyei tekinté-lyünk megóvására jegyzőkönyvbe kívánom iktatni, hogy jövendőre ily esetek ne történjenek;“ de szavai pártolás nélkül elhangozván, a tanácskozás számos felsőbb rende-letek kihirdetésével megkezdett, ezek után pedig ország-gyűlési követ uraknak több rendbeli jelentései olvastattak fel, mellyeknek, különösen pedig a megyei kihágások ér-demében készült munkálatnak tárgyalásakor ismét kezdé mutogatni magát a közlegő tisztújítás iránti részvét, jelesül néhány kisebb tekintetű kortesvezér ezen munkálatban meg-irt mód szerint kívánta a titkos szavazáshoz előkészüle-teteket, mielőtt a szavazás módja elhatározatnék, megté-tetni; ezen mozgalomnak azonban első alispán ur igen szé-pen elejét vevé mgos főispán urhoz intézett 's általa el is fo-gadott azon kérelemmel, hogy a szavazás feletti rendel-kezőkről goondoskodni méltóztassék. — Ez után követ-keztek több törvényhatósági levelezések; végre a tisztí je-lentések 's magán ügyek vétetvén fel, a gyűlés f. hó 9én befejeztetett.

Szabolcs megye febr. 26án kezdé évnegyed-es közgyűlését. Főbb határozatai: A kiküldetésekből hanyagul eljáró tisztviselőkre nézve megintés, dorgálás, 's hivataltöli felfüggesztés rendeltetett. A vesztegetési tör-vényre nézve a megye el nem fogadja Csongrád indítványát, hogy a vesztegetéssel megválasztott követek ügyében az országgyűlés bíraskodjék, hanem ezt a megye mellett meghagyatni kívánja. A nyelv tárgyában kir. leirat hálás érzettel fogadtatott. B. Visthof honfústitása, ülés és sza-vazat nélkül, ajánlatik. A népnevelésre nézve a megye az oktatási elkülönzés elvét el nem fogadja, a költségek fődözé-sére pedig megyék és községek aránylagosan járuljanak.

Krasznában febr. 27én tartott főispáni he-lyettes elnökele alatt tisztújító gyűlés, mellyen, mivel a megye általános meg van elégedve eddigi tisztviselőivel, az egész tisztí kar közakarattal hivatalában meghagya-tott, csak egyik lemondott fősz. bíró helyébe történt választás, 's nagy szótöbbséggel volt alsz. bíró Bideskúti Antal, ennek helyébe iktató Mátyus Sándor, e helyébe pe-dig Gyulai Károly, választattak meg. Ő Felsőségének már 1837ben kelt, de még eddig ki nem hirdetett azon ren-delete olvastatott fel, melly szerint a kóbor idegen zsidók ki küszöbölendők a megyéből. Ezentul tehát idegen zsi-dók Kraszna megyébe be nem boosátatnak.

☉ Ujvidék. A napokban ismét utasítás-adó közülésünk volt, mellynek eredményéből itt csak egy pár pontot emelek ki. — Löcse azon körlevele, melly által arra szólítja fel a városokat, hogy a városi szavazat kérdése iránt, ő Fgének a RR. ellen panaszkodólag írjanak fel, azon okból mellőztetett el, mert mi a városi elrendezés ügyét, az országgyűlés hatáskörébe tartozónak hisszük; az e levél-hez mellékelte belelrendezési tervet szinte tárgyalás alá vé-

21kén érkezett tudósítás szerint egy három napon és három éjen át dühöngött Scirocco a mult héten a keményebb hidegnek hirtelen végett vetett, 's mint látszik egyszersmind a nagy halomást is megszüntette.

Németalföld. A leydeni városházban számos képeket, üvegfestvényeket találtak, melyek eddig észrevétlenül voltak ott elrakva. E váratlanul felfedezett kincsnek nagyon megörült a művészvilág. De ennél sokkal nagyobb zajt üt egy ottani tanár felfedezése, miszerint 15ik századbeli okleveleket talált fel a levéltárakban, melyeknél fogva Leyden városának joga van 16,000 hektárnyi földet visszakövetelni azon földterületből, melyet a harlemi tenger elborított, 's mely most tömérdek költséggel lecsapolatik. A városi tanácsnak már is kárpótló összeget ajánl a kormány, melyet ez el nem fogadott, többet remélvén bevehetni a visszanyerendő föld eladásából, mely jövedelem segédelmével a város tetemes adósságait lefizetni, 's a városi adó nyomaszólságán könnyíteni szándékozik.

A Rendek második kamrájának febr. 23kai ülésében a rendkívüli vagyonadó és önkényes kölcsönt illető törvényjavaslat tárgyalaték. A szónokok közt Gouverneur ur volt legelső; véleménye szerint hamis elven nyugszik az, ellenmondó és valótlan határozatban, erkölcs-telen irányban, mivel hamis föladásokra, mi több hamis esküre csábít, végre kivihetlen is. A szónok e négy pontot igyekvék megmutatni 's annál inkább kötelességének nyilvánítá a javaslat ellen nyilatkozni, mivel az abban elfogadott pénzügyrendszer nem képes a megzavart súlyegyet helyreállítani. Modern ur szinte ellene nyilatkozik a törv.javaslatnak; ő ugy nézi az adót, mint mely által a nemzeti vagyon közvetlenül 35 millióval csökken, a mi nemzeti szerencsétlenség. Mi több, korábbi idők tapasztalatára támaszkodva azt hiszi, hogy a nagy tőpénzesek az országot el fognak hagyni. A polgári osztály adósságba fogja magát verni és elszegényedik, a földművelés és kereskedés, a hajózás és ipar szenvedni fognak miatta, 's a lakosok tusakodásba hozatnak az önhaszon és kötelesség közt 'stb. Miután többen szólának még a törv.javaslat ellen, Backer ur az ország pénzeszközei megállapításának szükségét vitatá 's reményét fejezte ki a kölcsönnek a polgárok együttmunkálása általi létrejövésé iránt, mi által a vagyonadó elháríva lesz. Ez értelemben nyilatkozott még Enschede ur is, ki lehetetlennek tartja, hogy az ország, státuskötelességeit teljesítendő, rendkívüli áldozatot hozzon, 's pénzeszközeit az alaptörvény új átnézésé előtt megállapítsa.

A vagyonadó iránti törvény két napi tárgyalás és heves vitatások után febr. 29kén végre elfogadtatott a második kamrában, 32 szóval 25 ellenében, 's így csak 7 szavazat többségével.

Orosz és Lengyelország. Feketetengertől jött tudósítások szerint az egész orosz tengerpart, kivált pedig a sebastopoli és odessai kikötők nagy munkásságban voltak. A kedvezőbb évszak bekövetkeztével a kaukazi tartományokba mindig több hadak küldetnek. Az idei táborozás jelentőségben minden eddigieket fölmutat. De a Kaukasz lakói sem vesztelgenek, hanem erősen készülnek, jelesül Konstantinápolyból írják, miszerint ott számos ügyvivők vannak jelenleg cserkeszföldről, véreiknek a szükséges hadiszereket beszerzendők.

Görögország. Az egész országban teljes csend uralkodik, habár a heterochthonok és autochthonok közt surlodás van. Ezen surlodást az idézte elő, hogy az elsőbök a nyilvános szolgálatból ki vannak zárva az alkotmány harmadik szakaszának rendelete által. A heterochthonok most mindent elkövetnek, miszerint a királyt rábírhassák, hogy ezen rendeletet meg ne erősítse.

A nemzeti gyűlés 147 szóval 47 ellenében azt határozta: hogy a senatus tagjait a király válassza. A trónkövetésre nézve azon határozat hozott: hogy ezental a fejedelem görög egyház híve legyen. Azonesetre mindazáltal, ha a jelen királyné özvegyére jutna, ő lesz regensző; ha magtalanul halna el Otto király, Luitpold testvére száll a trón, ha pedig ez az új határozat szerint nem akarja a görög vallást fölvenni, valamelyik fia kedvéért szabadságában álljon a trónról lemondania. Ha pedig fiú nem de leánymagzat marad, a legidősb hercegnőre szálland a trón. A senatus tagjainak hivatalidejére nézve még határozat meg nem állapodott, de azt hiszik, az életoshozanti hivataloskodás mellett nyilatkoznak a többség.

Törökország. Drinápolyból érkezett tudósítások szerint ott a sokáig tartott havazásra hirtelen következett lágy idő nagy vízáradást okozott, mely alkalommal állítólag 3000 ház dőlt romba 's tömérdek áru részint a víz által elvitelt, részint a raktárakban, hol fólhalmazva volt, tönkre jutott. Az egész kárt 3 millió piasterre teszik. Az vízbe-fúttak számát nem tudják.

Egyesületi közlés.

Énekiskola. A pestbudai hangász-egyesület igazgatása alatti nyilvános énekiskola részvényeseinek idei első közgyűlése jövő vasárnap, martius 17kén délelőtti 10 órakor tartatik Pesten a k. v. redout-épületben; melyre a t. cz. részvényesek tisztelettel meghívattak. A gyűlés főtárgyai:

a tavalyi számadások előterjesztése; a részvények jelen állapota; intézkedés az igazgatók 's pénztárnok iránt. — A hangász-egyesületi mtgos elnök ur rendeletéből. Mátraí Gábor énekiskolai igazgató

Népevelés.

(Csacsco Imrétől. Folytatásul a Világ mult számához.)

A kisdodóvó-intézetekből a gyermekek az iskolába mennek által, miknek főzéljok legyen a gyermekeket testben 's lélekben ugy képezni, hogy emberi és polgári rendeltetésük megfelelőhessenek. Az emberi rendeltetés mindenkinél ugyanaz, tehát az erre szolgáló eszközöknek mindenkinél ugyanazoknak kellenni; a polgári rendeltetés ellenben különböző és részint egyedi, részint külső körülményektől függő; ezek szerint tehát kell a nevelési eszközöket alkalmazni, hogy kiképzésük megfelelőhessenek az illető ismereteket tulajdonává tesse. De tökéletes kiképzést mindnyájuknál eszközözni lehetetlen; szükség mégis, hogy mindenki a legelkerülhetlenebb ismereteket megszerezhesse, és teste 's akarata idomíttassék; 's e nézet szolgáljon irányul a népiskoláknál. Ezeket tehát ugy kell rendezni, hogy a test gyakorlatok által kifejlesztessék, erősítsék, a leendő életmóddal összekapcsolt elemi viszontagságok eltűrésére alkalmassá tessenek. A nép foglalkozásának sikeres teljesítésére, szükséges ismeretek taníttassanak, az akarat jóra vezettessék és az életbe lépendő gyermekkorában a helyes élet és vétek utáni, 's a munkát 's erényt szeretni, becsülni szokják. A testgyakorlat végett, használtassék futás, ugrás, mászás, keskeny deszkán, vagy fenyőn járás, nyargalás, uszás, küzdés, laptázás 'sat, mint közös gyakorlati módok, vagy pedig különös tekintettel a jövő életmódra p. o. könnyebb foglalkozások a gazdaság körül, mint fügy omlálás, kapálgatás, kerti munka 'sat, és ne hogy e közben a gyermekeket veszély érje, a tanító felvigyázása mellett, mi a tanítás akadályozása nélkül ugy eszközölhetetnek, ha a tanító lakáshoz és iskolához közel elég terep hely és kert adatik, hol a tanítási órát végzett gyermekek együtt gyakorolhatják testüket, és ha ismét új a tanítási óra, innen a tanítótól az iskolába beszovaltathassanak. Ez eljárási módnak több jó hatása lenne, mert a gyermekeknek testi erői kifejletnek, a szabad levegői mozgás után vidorabbak, 's a további tanulásra alkalmassak lennének, az iskolai levegő annyira meg nem romolhatnék, és a szokásban levő órákhozant mozdulatlanul ülés a testet nem fárasztaná, és a tanulást unottá, gyűlöltté nem tenné.

A szükséges ismereteket illetőleg a tanítás tárgya legyen: olvasás, írás, számolás, mint minden embernél, és minden viszonyban szükségesek, és elmullozhatlan eszközök mind a művelésre, mind pedig a mindennapi ügyek kártalan végzésére; természettant (physica) nem egész kiterjedésben, hanem csak, a mint annak igazsági szükségese a mindennapi, vagy gyakrabban előkerülő 's tudatlantól is tapasztalható tünemények magyarázására, hogy így megovassék a nép káros előítéletektől, 's a természet ismerete és csudálása által az isten ismerésére és imádására vezessék; a dietetica, hogy a gyermek ismerkedjék meg természetével, az arra üdvösen vagy károsan ható szerekkel, eszelekedetekkel, 's így képessé tessenek magát öni épisége, egészsége, élete tekintetéből; a dieteticával hasznosan és célszerűen összekapcsolhatatik a házi orvosságok taníttatása, hogy hirtelen bajok esetében, mig orvoshoz folyamodhatni, azokkal lehessen könnyíteni a beteg állapotját; a házi orvos kiterjeszkehetnek a marhákra is, azoknak betegségeit, és az ezek ellen használható házi könnyebb szereket 's módokat tanítván, mi kivált nálunk, hol a baromorsoznak oly nagy hiánya van igen nagy hasznú lenne. Földi- és állati állatás ismeretek, különösen hazánkrol és pedig azon megyéről, kerületéről, melyben a tanuló lakik, rövidében a távoliakról; itt figyelem lehetne arra is: vajjon kereskedés, vagy fuvarozást üznek-e a lakosok és mely vidéken, hogy már iskolai tanítás által ismerkedjenek meg az ország ama részével, hol később meg fognak fordulni; ama szoros kapcsolatnál fogva, mely Magyarország és a többi ausztriai tartományok közt van, hasznos lenne az ausztriai tartományoknak földirai vázlatát is tanítani. Természetirat leginkább az emberről, a természetországiból pedig, mi hazánkban találtak, és ebből kiemelve azt, mi helyben vagy közel helyeken található; különös figyelemmel egyszerűs mind azokra, mik egészségünknek árthatnak, mint dühös állatok, mérges növények, ásványok. Gazdaságtan; ennek fölve, különösen figyelemre a helyben, vagy közel vidéken üzni szokott gazdaság-fajra, a mint t. i. egyhelyütt a nép szántó-vető, más helyütt szőlő-, kender-, len, dohány 'sat, művelő; ló-, ökör-, tehén-, juh-, selyembogár 'sat, tenyésztő. Technologia; tekintve amaz ipar-készítményeket, miknek a nép mindennapi hasznát veszi p. o. kenyérsütés, szappanfőzés, gyertyamártás, mosás; vagy pedig a helyben gyakorlottak p. o. cserépedény készítés, vászon-szövés, fejtetés, érczelék bányás, üvegkészítés, kocsis 's egyéb faedény-készítés, a fának elkészítése, pálinkafőzés, borkészítés, 's azzal bányás 'sat. Építészeti, kiterjesztve a népnek legszükségesebbjeire, mint p. o. lakház, pincze, ut, töltés-készítés. Az illető jogviszonyok, tehát jogai és kötelességei minden néposztálynak egymás iránt, előjárók 's a haza iránt: bíróságának 's ama módoknak ismerete általában, miket sérelem esetében jogai védelmére használhat; a folyamodási ut, mi ne a végre taníttassék, hogy perlekedővé, békerontóvá neveltessenek, hanem jogainak bátoroságát megszerzvéen dolgait annál nyugottabban, 's örömelebb végezhesse, és ama meggyőződés támadván benne, hogy a haza javát eszközözni akarja, azt szeresse, 's annak boldogítására, védelmére vágyonát, 's életét áldozni hajlandóvá tessenék.

Mindezek tanítási nyelve a magyar legyen mindjárt az első évben, mert, mint felteszszük, kisdodóvó-intézetek léteztvén, itt a gyermekek megtanulhatnak magyarul annyit, hogy az első elemi oktatást az olvasásban, írásban is magyarul nyerhetik; ha mégis a tisztá tanítás értelmét képesek nem volnának a gyermekek, szabad legyen anyai nyelvükön magyaráztatni, de ez csak a magyaryelvbeni nagyobb jártasság megszerzéseért történjék. A második és

következő tanítási évben a magyaryelv kirekesztőleg használtassék. A harmadikban már a magyaryelvnek szabályai taníttassanak fokozatonként ugy, hogy az iskolából kijött gyermekek szabályszerint beszélni 's írni tudjanak, tehát a fogalmazásban leginkább a nekik szükséges irományokat tekintve, gyakoroltassanak. A magyaryelv használatát illetőleg ott, hol már magyarul tudó tanító van, vagy hol a tanító-képző intézetben készült új tanító leendő, nehézség nincs; de hol a jelen tanító magyarul nem tud, egyéb hibája miatt kenyerétől megfosztani, és költség-kimelés tekintetéből nyugalmazni sem lehet, ott akkint kellene a magyaryelv tanítását megkezdni, hogy a magyaryelv tanítás miatt többé segédre szüksége nincs, vagy pedig a tanító holtáig, mikor a segéd lehetne annak hivatalában követője; 's eket vélnem tanítandóknak mindenütt az említett alkalmazásokkal. Az akarat művelése, vagy is az erkölcsi nevelés leginkább a lelkészek gondja volna, kik a hit és erkölcsi ség elveit csepegtetnék a gyenge fogékony szívekbe, a jóra buzdítással, a rosznak megutáltatásával használnak példákat a bibliából, és bő tapasztalásokból, 's eköz igyekeznék a gyermeket erkölcsös, józanul gondolkodó emberré, engedelmes szelíd polgárrá, szorgalmas és gondos családfejévé nevelni; legboldogítóbb jutalmakat levélvén arról meggyőződésköben, hogy erkölcsi nevelés főalapja az ember boldogságának, 's így a haza közjavanak, dicsőségének, mik egyesek boldogsága nélkül hiu remény; hogy erkölcsi nevelés nélkül a kifejtett test, és értelem veszélyesek inkább, mint hasznosak, mert a testi ügyesség 's ismeretek csak mint eszközök a rosznak végbevitelére fognak használatni, 's ambar minden emberi igyekezet, 's áldozatok ész-szerinti célja: a közboldogság, csak a test, értelem 's akarat műveltsége által létesíthető; ha azonban választanunk kell e műveltség fajok közt, mert mind hármat el nem érhetni: hanyagoltassék el inkább a testi 's értelmi műveltség, csak mentssük az erkölcsi mételetől az ártatlan, még meg nem romlott akaratot és legalább bátorságban, sérelmek tétele nélkül, ha nem dicsőségesen is éldehetjük rövid földi létünkre elég szükien mért szabad gyönyöreinket. Az erkölcsi nevelést 's ennek célját szem előtt kell tartani az értelmi nevelésnél is, 's ezt ugy intézni, hogy gyermekek a jót szeretni, a roszat pedig gyűlölni szoktassanak. (Folyt.)

Hírlapi kalászek.

Jelenkor. (20. sz.) 'Constatirozás' cím alatt értekeznek gr. Széchenyi István arról: mielly párt alakulását szeretné ő hazánkban tapasztalni. 'S e fejtegetés végeredménye valóban olyan, melyet minden józan, 's honát őszintén szerető embernek mindennapi imádság gyanánt kellene elmondania; mert a nemes gróf ohajtása arra céloz, hogy 'hazafi' párt létesüljön, 's pedig a szó legnemesb értelme szerint. Erre nézve így adja elő véleményét, melyet mi azonban csak főbb vonalomban érthetünk. Ertekező nem várta, hogy a leghígdatabb közül is annyit fogná gáncsolni, sőt kárhözválni, legközelebről irt ujság-cikkeket. Ez elszomorítja a gróft, mert ez új bizonyosság, mily kevesen hatnak politikai viszonyaink mélyébe. Meggyőződése az, hogy az oppositio egyedül nemesak nem bírja a telekdíj eszmét kivíni, ugy hogy törvénynyé alakuljon, sőt már az első stadiumon, a vármegyékben is megakad. Ily diadalra szinte minden hazai erőnek központositása szükséges. Ezt betegezett tényül véve, a telekdíj illetőleg csak ugy lehet, ha lehet, diadalt kivíni: ha nemesak véruinknek, mint egyik tényezőnek eddigelé már kibontakozott 's rectificált egyetemes hűsége és értelme nyeretik meg az eszmének minden módni pártolására; de a kormánynak, mint másik főtevényzőnek, hajlama és jóváhagyása is hasonlólag biztosítatik az ügy iránt. E két sarkon fordul meg a diadal lehetőség. Jelen cikkben csak az elsőre terjeszkedik ki az értekező 'S itt mindenek előtt azon kérdés fejlik ki: vajjon hol rejlenek ezen hű és értelmes kedélyek? 's mikép lehet e kedélyeket az ügynek megnyerni? A gróf egyoldalunak tartja azon taktikát, hogy minden jónak előmozdítása végett csak az oppositiot kell folyvást növelni, szilárdítani, 's minden más vélekedésit legyalázni, ledögönyözni, lemoeskolni, 's ugy van meggyőződve, hogy nemesak az oppositio táborában, hanem a conservatív osztályban is számtalan valódi hazafi van, miszerint a hű és értelmes kedélyek sem nem rejlenek egyedül az oppositioi pártban, sem kirekesztőleg más pártokban. Azonban mindkét osztályban sok rosz és selejtes elem is létezik egyiránt. A nemes gróf tehát azt ohajtja, hogy egymást megbecsülve, 's a magyar nevet megbecsülve, kizárva mindünnen a selejtest, minden pártbeli hű és értelmes kedélyek egyesüljenek köz munkásságra a hazai nagy célok elérésére. Így fogna az elkülönített pártok jelesbeiből keletkezni az ohajtott új párt, a 'hazafi' párt, mely egyedül képes, ha mégis lehetséges, a telekdíjnak sükert vinni ki. 'S még így is csak a legnagyobb erőtlen és vitézkedés igéret diadalt, mely mind a mellett is kétes marad, az elkülönített erőknél egymást lerontó tusakodása pedig épen lehetlenné teszi. E 'hazafi' pártnak megtörhetlen kötelessége legyen a hazát mindenek fölé emelni, semmi énesség, önzés, magán-érdek ne zavarja meg a tiszta munkálkodást. Ily pártnak főlénye és tendenciája 'alkotás' leendő, 's a 'negatív' egyedül kényszerített kivételes állapot. Korábbi cikkeiben koránsem volt szándéka arnyéket vetni, az oppositioi vagy conservatív táborokra, hanem egyedül a jobbik kézfogását 's együttmunkálását eszközözni vala lelkének vágya.

Nemzeti ujság (20 sz.) 'Korunk ügyei' rovatában illy című cikk olvasható: 'A cath. clerus és megyegyűlések; — melyben azon okok fejtegettetnek, melyek miatt a paposság oly kevés részt vesz a megyegyűlésen, 's orvoslatul néhány észrevétel közölletik.

Szerkesztő: Szenvey József.

HIVATALOS JELENTÉSEK

Csődök.

8396. Pestmegye csődtörvényszékének felírása szerint, néhai Szucsánszky János hitelezői csődületének határnapja folyó évi ápril 30dik napjára tüzetvén ki, ideigleni tömeggondnokká Dinnyés Zsigmond táblabíró, pergondviselővé pedig Hajdu József táblai ügyvéd nevezetett. Költ. böjtölőhő 27kén 1844.

8196. Pest városa tanácsának felírása szerint, Hanner János kész feherruhanemű-árus hitelezői csődületének határnapja folyó évi ápril 29dik napjára tüzetvén ki, ideigleni tömeggondnokká Schiller Károly, pergondviselővé pedig Agárdy Mihály hités ügyvéd nevezetett. Költ. böjtölőhő 27kén 1844.

8363. Pestmegye csődtörvényszékének tudósítása szerint Kajlinger Sebestény ácsmeister hitelezői csődületének határnapja folyó évi ápril 30dikára tüzetvén ki, ideigleni tömeggondnokká Lipovniczky István uradalmi tisztartó, perügyelővé pedig Eckstein Adolf táblai ügyvéd rendeltetett. Költ. böjtölő 27kén 1844.

8195. Pest városa tanácsának jelentése szerint Tóth Ferenc és neje Klára hitvesek hitelezői csődületének határnapja folyó évi ápril. 29kére tüzetvén ki, tömeggondnokká Tarone Ferdinand, perügyelőül pedig Póznér Károly hités ügyvéd nevezetett. Költ. böjtölő hő 27kén 1844.

Kötelező-szemmisítési hirdetés.

6421. Hadzsi Naszto Dömötör bécsi lakos ide nyújtott

folyamodványánál fogva a budapesti állandó lánczhid 1344, 1342, 1343, 1344 és 1345 számmal jegyzett 's elveszett részvényeit megsemmisítettek országsszerite kihirdetelnéi kérvén, Pest városa tanácsa jelentése következtében, a fenirt részvények megsemmisítése kebelszerite közhírre tétetik. Költ. böjtölőhő 13dik napján 1844dik évben.

7705. Győrmege jelentése szerint, egy, Bognár Istvánt 's ne et Limpacher Évát követőleg, leányukat Pellek Mihály-nét pedig szenvedőleg illető 1836 évben 100 forintról kiadott 's eltvedt kötelezvény megsemmisítettven: ugyanez szokott kihirdetés végett ezennel tudatul adatik. Költ. böjtölő 27dik 1844.

Heckenast Gusztáv
könyvárusnál Pesten a váci-utczában valamint **Wigand K. F. nál** Pozsonyban,
Hagen K. nál Kassán, **Telegdy K. L. nál** Debreczenben,
's minden biztos könyvárusnál kapható:

Ans den Papieren
des

Grafen Aurel Dessewffy

gesammelt und herausgegeben durch einige seiner Freunde und Gleichgesinnte.
Két kötet, Pest 1843. nSret. 3 ft ezüst pénzben.

Tartalom.

1. Band. Vermischte Aufsätze und Bruchstücke aus Briefen 1835--1842. -- Einleitung Fragmente eines Erziehungsplanes, 1835. Ungarn und die Reisenden, 1838. Ueber Pressfreiheit. Die ungarische Sprache und die Erziehungsmethode der vornehmen Ungarn, 1838. Fragmente aus einem Aufsatz über den bevorstehenden ungarischen Landtag, 1839. Auszüge aus Landtagsreden, 1839. Rhapsodische Bemerkungen über Strafe und Strafanstalten, 1840. Bruchstücke aus Briefen, 1835--1842. Testament.
2. Band. X. Y. Z. Büchlein. Aus dem ungarischen übersetzt und mit Noten versehen. Gesetzgebung und Municipalbefugnisse. Honoratioren. Anonymität. Ablösungsprolegomena. Der Streit zwischen dem Pesther „Hirap“ und dem „Volk der Oriens.“ Beziehungen des Patriotismus zur auswärtigen Politik. Geistliche Güter. Protestantismus, Magyarisirung, Slavismus. Auswärtige in den Comitatsversammlungen. Beruf der periodischen Presse. Wirkungskreis und Rechte der gesetzgebenden Macht in Bezug auf das politische Strafverfahren. Lage der Comitate. Erklärung und Rechtfertigung. Ergänzende Bemerkungen. Rückblick auf das Jahr 1841.
Ezen igen érdekes munka tartalma kijegyzésének előrebocsátásánál alkalmat veszünk azon figyelmzetést hozzáadni, miszerint ezen utóhadomány első köteté általában olly eredeti cikkeket tartalmaz, melyek az ugyanez időben megjelent „Néhány nevezetesebb darab gróf Dessewffy Aurélnak hátrahagyott munkáiból“ című műben elő nem fordulnak.

Ugyan ott megszerezhető

Néhány nevezetesebb darab

Gróf Dessewffy Aurélnak

hátrahagyott eredeti magyar munkáiból és országgyűlési beszédeiből.

Összeszedte **Gróf Dessewffy Emil.**

Pesten 1843. nSret bor. füzve 1 ft 40 kr. e. p.

Parlagi eszmék,

igénytelen nézetek, szerénytelen tervek a függőkérdések 's az országgyűlése körül

Egy Conservativ Pesten 1843. Első füzet 30 kr. e. pénzben.

Eggenberger J. és fiánál Pesten,
úgy minden hazai könyvárusoknál kapható a következő munka:

ALFÖLDI LEVELEK

(1830—1840) és néhány toldalék (1841.)

irta **gróf Dessewffy Emil.**

N.Sadrét. Budán VIII és 367 lap velinpapiron csinos borítékba füzve 2 ft p.p.

Értesítés.

(**40) A Magyarországnak Besztercebánya mellett létező **hermaneezi** es. kfr szabados öntvény- (Schöpff) és géppapirgyár nagyzobbitása most már be van végezve. 's olly karba tevő, miszerint mindenféle, posta-, író-, nyomtató- és rajzoló-, mind kézi, mind géppapírok iránt teendő megrendeléseket a leggyorsabb és legjobb módon teljesíthet. Pesti raktárában, a Dorottyautczában a 17. szám alatt, a nevezett faj papirokból egy jól rendezett választékos halmoz van.

Az ár több fajbelieknél lejobb szállított és jutányosbra szaboték, mint a Magyarországn kívül létező gyárbelieké. E kívül az áru Pestre vagy Pozsonyba bérmentesen szállítatik, miáltal a vásárlókra nézve a vám és fuvar megkímélvék.

(*52) Debreczeni páczolt — gyenge és fusbódében, a Wurm házával átellenben, a tólt **Sonka**, mely olcsóbb és jobb is a dunaparton; debreczeni hentes Sonka Gábor-pesztinél, találatik a hidon felül gyékényes nál, a vásár alatt.

Gözhajózási értesítés.

Ha a hideg vagy jég miatt semmi akadály nem jó közbe f. martius 6kától kezdve Pestről Bécsbe minden második nap egy gözhajó induland utasokkal.

Az elindulás ideje reggeli 7 óra.

Hercules vontatógözös f. martius 6án Pestről Drenkovába indult.

Az **Eros** martius 14én Pestről Zimony és Pancsovába fog indulni.

Ugyancsak mart. 14én egy gözös utasokkal Drenkovába.

A t. cz. utazó urak kéretnek, miszerint utjegyeket a hajó elindulása előtt váltssanak, 's ép így postgyászikat tértvény mellett adják föl.

Gabona-ár váltó garasokban.

	1844. mart. 12.	pesti mérő	Tiszabánya	Kétszerezs	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza
Pesten	1844. febr. 24.	pozs. mérő	110—130	72—88	68—75	55—56	46—52	63—76
Kassán	"	"	74—78	— 60	46—48	— 40	— 25	— 45
Szegeden	"	"	— 60	— 50	—	—	—	— 35
Baján	"	"	57—80	40—47	— 35	25—37	— 25	— 30
Miskolczon	"	"	60—65	40—45	35—45	28—32	18—20	26—30
Temesvárott	"	"	— 62	— 45	—	—	—	— 33
Pozsonyban	"	"	78—95	—	53—67	43—45	35—40	— 50
Nagyszombatban	"	"	87—92	—	58—60	44—48	32—34	—
Győrött	"	"	56—76	41—48	46—49	33—36	— 32	38—44
Mozsonyban	"	"	78—105	—	56—68	37—46	34—37	46—60
Sopronyban	"	"	75—112	—	55—67	45—50	55—64	52—60
Pécsen	"	"	55—62	35—42	25—32	— 30	— 30	— 35
Besztercebányán	"	"	80—96	—	56—62	48—52	29—32	50—65
Uj-Bécsen	"	"	70—80	— 60	—	25—30	— 33	— 30

Pénzkelet.

Bécs, mart. 9én 1844.	pgő pénzben.
5 pcent. statuskötelez. középára	— 111 1/4
1 pcent. " " " "	— 100 1/2
3 pcent. " " " "	— 77 1/4
1834ki statuskölcsön (500 frt)	— 717 1/2
1839ki " (250 frt)	— 325 1/2
1839ki " (50 frt)	—
Bécsi bankköt. 2 1/2 pcent.	—
" 2 pcent.	—
Bankrészvények darabja	— 1631 —
Eszterházy-sorsszám	— 56 1/4
Császári arany	— 102 1/4

Dunaviz-állítás.

Budán, 1844. mart. 12. reggel: 9' 6" 6" 0 fölött.

Emich Gusztáv
pesti könyvárus és kiadónal 's általa minden hitese könyvkereskedésben megszere zhe lők

Császár Ferencz

következő munkái:

Utazás Olaszországban.

Két kötet. Csinosan füzve 3 ft p.

Költemények

1 kötet. Csinosan füzve 1 ft 20 kr p.

Beccaria

A bűnökről és büntetésekről.

1 kötet. Csinosan füzve 1 ft p.

A Fiumei Kikötő

II-dik füzet, 40 kr. p.

Magyar Életképek 1843-ból

Pompás kiadás, csinosan füzve, 20 kr.

A Váltó-ovások

1 kötet. Csinosan füzve, 1 ft 30 kr. p.

Ezen utóbbi főleg a váltójegyzőknek ováskörüljárásukban ép olly hasznos, mint szükséges kézikönyvül ajánlható.

(*53) S99. Az alsó-magyarországi kir. bánya-kinestári kerületben két ideigleni al-ügyvédi hely az egyik Selmeczen 500 p. f. rendes fizetéssel — 10 öl tüzfával avagy 25 f. papenz. és 50 p. f. lakpénzzel — a másik Besterezbányán 400 p. f. rendes évi fizetéssel — 10 öl tüzfával vagy 15 p. f. papenzel és 40 p. f. lakpénzzel betöltendő lévén; ezek mennél előbbi betöltése végett csőd hirdettek akép: hogy e hivatalokat elnyerni kívánók folyamodásikat határnapul kitűzött 1844. eszt. ápril. 11dik napjáig az elsőre nézve e főkamara-grófsági hivatalhoz a másira pedig a beszterzei k. bányászti igazgatóságához (illető előjárók által) nyujtsák be. A k. bánya-főkamara-grófsági hivatal. Selmecz febr. 29. 1844. 1—3

(*50) **Gabona cindás.** 2—3
Az örök alapítványi javakhoz tartozó Czegléd, és Taksonyi urasági magtárokban lévő, és helyben általvendő gabonák, nevezetesen Czegléduradalomból 360 pozs. mérő tiszta buza, 6000 kétszerezs, 800 rozs, 3000 árpa, és 1800 pozsonyi mérő zab; Taksonyi birtokból 2600 pozsonyi mérő kétszerezs buza, 3000 árpa, és 650 pozs. mérő zab, f. é. martius 21én Pesten a kir. Seminarium épületében lévő kerületi igazgatói hivatalban délelőtti 10 órakor tartandó nyilvános árverésen eladatni fognak. A felteletek a nevezett igazgatóságnál meg tudandók.

(*51) **Árverés martius 21én 1844.**

T. Fehérmegyében Duna-Pentele m. város határában ifj. Ritter József ellen Cenner Ern. részére 2,700 p. f. 's járuléki erejéig váltólag lezárt takarmány, gabna, bor, 's egyéb ingóságok iránt az árverés a kitelt napon meg fog tartatni. Bővebb tudósítást ad Pukolay Dániel váltóügyvéd Pesten Józseftér 161. sz. alatt. 1—2

(**) **A budai Casino** első felévi rendes közgyűlése, ez idén martius 31dikén délelőtti órában fog tartatni. 2—3

(*47) **Híradás.** 3—3
Az egyházi birtokalaphoz tartozó, tek. nagykövéri kir. uradalom részéről, f. évi

aprilis 2dikán, a szokott délelőtti órákban Nagykövèresen a tisztartói iróteremben tartandó köz. árverés után, az alább megnevezett uradalmi haszonvételek, a felsőbbség jóváhagyásának fentartása mellett, 1844. évi november 1től kezdve három egymásutáni évre, ujonanki fognak haszonbérbe adatni, u. m.:
D) Vendég fogadók, korcsmák, és husvágási jogok.

1) Kövéri vendégfogadó és husvágási joga, ahoz tartozó 23 hold szántófölddel.
2) Szirhovai korcsma és husvágási jog, ahoz tartozó 23 hold szántófölddel.
3) Hittlyási korcsma és husvágási jog, hozzá tartozó 4 hold szántófölddel.
4) Ohabai korcsma és husvágási jog, a hozzá tartozó 23 hold szántófölddel.

II. Uradalmi majorsági földek.
1) Törökszákosi határban, a temesvári ut mentében 141^{297/600} h. kaszálló. — Ugyanott marhaállás 3 h. majors. föld 3^{139/1600} sz. föld.

2) Fikatóri határban, urad. remanentialis földek 66^{290/200} szántófölddel.
3) Ohabai határban, urad. remanentialis földek 243^{582/2} sz. föld és 170^{133/3} h. legelő.

4) Képetti határban, urad. remanentialis földek 343^{34/1} h. kaszálló.
5) Buziási határban, urad. remanentialis földek 40^{120/2} h. szántóf. és 60 h. legelő.

6) Vukovai határban, urad. remanentialis földek 209^{820/2} h. legelő.
7) Duboszi határban, urad. remanentialis földek 74 h. sz. föld és 400 h. legelő.

S) Zsidovini határban, urad. remanentialis földek 51^{1/2} h. szántóföld.
III. Halászati jog

Törökszákosi, Drágojesti és Ohabai helységek határában.
IV. Kivágási földek. (Auschnitt)
253^{102/2} hold Rakovicza helység határában.

Melly árveréshez, a bérteni kívánók, szokott bántalpenzzel ellátva megjelenni hivatalosak. Nagy-Kövèresen, febr. 28dikán 1844. Az uradalmi tisztartói hivatal által